1379

48 **Cato moralissimus** cum elegantissimo commento (fratris R o b e r t i d e E u r o m o d o). Antwerp., Godefr. Bac, n. d. (ca. 1506). 8vo. 30 ffndi. W i t h a n A c c i p i e s - w o o d c u t o n t i t l e, repres. a professor with 6 scholars. Bds. Frs. 100.—

V e r y r a r e, not in Nijhoff-Kronenberg. A very rare Belgian edition of the beginning of the XVIth century of this famous s c h o o l b o o k. — On title some stains and a small library-stamp.

It contains a. o. the sections Medicina, Medicus, Oculus &c.

P. xxiii

CATO (Dionysius)

52204

Cato moraliſſimus
cum elegantiſſimo commento.

Incipit liber de doctrina Catonis ampliatus per ſermones rhetoricos ⁊ moꝛales. per fratrē Robertum de Euremodio monachum Clareuallis

Eneroſe indolis adoleſcentulo Petro de ſaluciis. Robertus de Euremodio monachus Clareuallium Seipſuz ad omne officium charitatis Tua poſtulauit ſupplicatio ꝗ̃ ſuſpitio ꝓ mandato vt qui me rhetoꝛicis ſcolum aſſerebas tibi libellū cuderē. in quo poſſes dicte artes guſtare pꝛimitias. ⁊ in familiari colloquio ruditatis grāmatice ſugere barbariſmos Ego ſane operepꝛecium duxi tuis in hac parte non obaudire iuſſionibus ⁊ moꝛalem libꝛuz viri doctiſſimi marci Catonis ſuſcepi pꝛothemate ſuper ſingulis eiuſdem viri clariſſimis documentis materiam pꝛoſaice dilataui verbis quidez ſimplicibus licet non penitus a regulis eloquentie inexpertis. in pꝛimitiarū lacte ꝑguſtato. vſuz faceti ſermonis animus iuuenilis paulatim induat. et hac nouitate concepta ſuccedente tempoꝛe et ingenio dilatato, altioꝛa huius artis in poſterum ſuſcipiat,

¶ In hoc Catonis viri moraliſſimi prologo decẽ decalogi p̃cepta ponũtur. ſeptẽ quoꝝ virtutes cõtra mortalia ſeptem perpulcre interficiuntur.

pro q̃n ego cato in animo conſiderarem
Cum animaduerterem q̃ꝫ plurimos hoĩes
id eſt deuiare ꝟtutũ hominibus errãtibus.
grauiter errare in via morũ. ſuccurrẽdũ ꝛ cõ
per precepta morum putaui ꝓpter hanc cauſam
ſulendũ eorũꝫ opinioni fore exiſtimaui. Maxĩe vt
homines qꝛ hõ eſt principium virtutis conſequerentur
glorioſe viuerent et honorem contingerent.
carnalis ꝛ ſpũalis modo ꝛ ordine. qꝛ virtutes
Nunc te fili chariſſime docebo. quo pacto mores a
que ſunt in anima diſponas colligas documenta morum tu fili
nimi tui componas. Igitur p̃cepta mea ita legito
quia tempus pdere
vt ĩtelligas. legere em̃ ꝛ nõ intelligere ẽ negligere
et honora ipſum ex tota anima tua
Itaqꝫ deo ſupplica
carnales ꝛ ſpirituales. honora em̃ pr̃em ꝛ matrem eris lõgeuus ſuꝑ terrã
Parentes ama
conſanguineos vel proximos tuos chriſtianos qui in fide ſunt cognati
Cognatos cole Datum ſerua
im redit oẽ forũ defect⁹ denariorũ Cũ ſcõ ſcũs eris cũ ꝑuerſis puerteris.
Foro te para . Cum bonis ambula
ſecretum tractatum
Ad conſilium ne acceſſeris anteq̃ꝫ voceris
ſcꝫ a cõcupiſcentia mulierũ qꝛ ſcribitur. Beati mundo corde.
Mundus eſto.
hoc multiplicat amicos. in etate vel ſcientia locum da
Saluta libenter Maiori cede Minori pce.
ſcꝫ cum ti more time id eſt oẽs res tibi ptinententes.
Magiſtrum metue Rem tuam cuſtodi
verecũdia eſt laudabilis paſſio in iuuenibus ſerioſus eſt in opere tuo
Verecundiam ſerua Diligentiam adhibe.

bonarum artium

Libros lege

tanq̃ pater ſuam prolem

Familiam cura

id eſt ſine cauſa

Iraſci ab re noli.

id eſt concedite vobis inuicem

Mutuum da

id eſt bono ⁊ iuſto teſtimonio

Iuditio adeſto

quod nature ſufficit

Quod ſatis eſt dormi

vinū tꝑate ſumptum acuit ingenium

Vino te tempera

id eſt ſtulte ⁊ ſine cauſa

Nil temere crediderís

id eſt luxuriā. q̄ diligit ſcortū ꝑdit ſubſtātiā

Meretricem fuge

perdes om̄es qui loquuntur mendaciū

Nil mentiri debes

ſcripturas ames ⁊ vitia carnis vitabis

Qd̓ legeris memento

affabilis mitis ⁊ benignus

Blandus eſto

qui dixit fratri ſuo fatue reus eſt ignis gehenne

Neminem irriſeris

qm̄ inhoneſtis non eſt dandum

Cui des videto.

qm̄ burſam euacuat ⁊ paupertatē inducit

Conuiua raro

iuramentū tuum debes tenere.

Ius iurandum ſerua

pulcrū eſt pro republica mori

Pugna pro patria

teipſum delibera priuſq̃ loquaris

Tute conſule

Seneca. ociū ſine lrīs mors ē

Litteras diſce.

nam vt dcm̄ eſt cui des videto.

Bonis benefacito

ita viuas ne maledicaris. maledicti ibunt in ignū eternum.

Maledictus ne eſto.

id eſt opininonē bone fame de te vel aliīs tene:

Exiſtimationem retine.

id eſt da iuſtū iuditium

Equum iudica

qui maledixerit patri vel matri mala morte morietur.

Parentes patienter vince

maximū viciū eſt ingratitudo hoc em̄ luciferū in infernum detruſit

Beneficij accepti memor eſto.

id eſt ad tribunal iudicis vt diſcas iuſtitiā

Ad pretorium ſtato

virtuoſe omnia operare

Utere virtute

recrea te ludo honeſto

Trocho ludo

id eſt ſapiens ad blandū ꝯſiliū

conſultus eſto.

nō occidat ſol ſup iracundiā veſtrā.

Iracundiam tempera.

id eſt omne ludum inhoneſtum

Aleas fuge.

maledictus qui confidit in fortitudine diuitiarū ⁊ virium ſuarum.

Nil ex arbitrio virium feceris.

quanto maior es tanto humilies te in omnibus
Minorem te ne contemſeris
id eſt nec rem cupias alienam.
Aliena concupiſcere noli.
apls. viri diligite vxores veſtras id eſt filios fac doceri
Coniugem ama **Liberos erudi.**
ſuſtine penas legis quas tu conſtitueris
Patere legem quam ipſe tuleris
ſapiens paucis innoteſcit verbis ſtultus totum ſpiritū ſuū profert.
Pauca in conuiuio loquere
iuſticia eſt preclariſſima oīm virtutum. item nū q̄ vidi iuſtum derelictum ꝛc.
Illud ſtude agere quod iuſtum eſt
ſcʒ erga deum ⁊ proximū tuū, i his duob[9] mādatis pēdet tota lex ⁊ pphē.
Libenter amorem ferto.

¶ Que dicta ſunt a Cathone breuiter proſaice ampliore ſtilo proſequitur eleganter metrice

Pura mente deum tuum ama

p qū .i. nr̄a ratio naturalis .i. ſcripture ſacre
Si deus eſt animus vt nobis carmina dicūt
deus .i. pincipaliter ſup oīa honorandus amandus.
Hic tibi precipue ſit pura mente colendus

¶ Naturalis ratio legalis inſtitutio ⁊ cōmunis cōceptio animorum hac haber diſcernit ⁊ precipit. q̄ vnus credatur deus omnipotēs. diligatur cordialiter. ⁊ magne venerationis officijs adoretur Qui quidem eſt tan q̄ clauus fixus ⁊ ſtabilis. circa quem omnia reuoluuntur originale ſeminarium omnium entium· omnium rerum. primordiale principium qui iuxta Salomonis eloquium omnia diſponit. in numero pondere ⁊ menſura cōprehēdens omnia ⁊ a nullo alio comprehenſus. Et vt verbis Auguſtini. vti liceat deus eſt intra celum non incluſus. extra celum non excluſus· ſupra celum non eleuatus ſubtus celum non depſuſus Quia igitur ex eius gratuita liberalitate procedit q̄ ſumus q̄ viuimus q̄ mouemur ſine cuius manutenentia tota natura rediret in nihilum. ſicut ex nihilo eſt creata Hic igitur deus eſt tota cordis. intentione penſandus. honorandus. ſacrifitio et toto oris iubilo collaudandus. Hic tibi precipue ſit pura mente colendus

¶ Unde nouus Cato

Lingua paterna ſonat quod ei ſapientia donat
Hec audi fili mentiſq; repone cubili

Prome dei cultum prontum tu dillige multum.
Qua ſine cultura non eſt mens crimine pura

¶ De vigilia

id eſt magis ſemp vigila id eſt dormitioni qd plus eſt ꝙ̄ ſatis.

Plus vigila ſemper. ne ſomno deditus eſto.

id eſt longa dormitio quia ocia dant vitia i at

Nam diuturna quies vitiis alimenta miniſtrat.

¶ Si negligentie torpor deſidioſe mentis hoſpitiū inuaterit. tunc preſcripta diligentia: et virtutū exercitu relegato. omnis vitiorum turba ſuccedit In ſomnis multis ⁊ pigritie ingluuies ⁊ gaſtrimargia ⁊ omnes vitiorū comites ſubſequuntur ¶ Caueat igitur imprudens adoleſcentia immoderatis ſomnis incumbere ne virtutum moderatrix temperantia patiantur exilium. Si enim humane vite multum temporis ſpatium procederetur. nec confectum ſenio nec caſſatum egritudine rebus tamen virtuoſis ſublimibus ac ſtudioſis exercitiis foret impendendum. ne deſidioſa pigrities ſomnis enutrita diurnis ⁊ nocturnis voluptatibus ſcz augmentata. abortium virtutis pareret quippe. qr bon: ſ atſ additum ſeperat qtqz capiſtrat Nam diuturna quies vitiis alimenta miniſtrat ¶ Unde nouus Cato.
Non teneas vane de ſomno ſurgere mane.
Longa quies ſomni vitio fit fomes inani

Linguam compeſce.

principalē refrenare ſupple: eſſe

Uirtutem primam puto eſſe cōpeſcere linguam

dilectus. ſcz eſt id eſt vbi ⁊ qn̄ tacendum eſt

Proximus ille deo qui ſit ratione tacere

¶ Quiſquis virtutis oſtium nititur introire. aut ſi quis eximiis moribus pollere conatur. lingue ventilabrum tota moderatione refrenet. Si quis enim proprio ſenſualitatis ductus imperio. oris ianuaz oportune ⁊ importune ad omne verbum loquacitatis aperiat. mox detractōis valuas aſſentionis aditus. ⁊ contumeliarum iurgia ꝑparat ⁊ diſponit. Imitetur igitur ſapiens nature ſagacis induſtriam. qui linguam in humano capite triplici clauſura recludit labiis videlicet dentibus ⁊ palato. per hoc inueniēs ſapientem paucis contentari eloquiis ſup effluere verbo nō carere vitio naz hec vitialis peſtilentia. impetum malitie nō poterit cohibere Proximus ille deo qui ſit ratione tacere ¶ Unde nouus Cato.
Si cupias pacem linguam compeſce loquacem
Et ratione ſile ſi ad conſilium petis ire

Notam contradictionis caueto

contemne. iam hoc iam illud volendo. ipſi

Sperne repugnando tibi tu contrarius eſſe

id eſt cum illo decordabit diſcordat.

Conueniet nulli qui ſecum diſcidet ipſe

¶ Cum dictante rationis iuditio ſententiam veritatis acceperis ſiue fue-
rit virtutis laudatoria. ſiue criminis inuectiua. ſi hanc ad aurem publice.
multitudinis te contigerit promulgaſſe. ſtabili fundamento veritatis infix
us ab hoc tramite nulla contrarietatis opinione diſcedas ne veritatis ma
cula deturpatus. puerilitatis tibi crimen ingeras. dum affirmando ⁊ negā
do contraria ponis in eſſe Sperne repugnando tibi tu contrarius eſſe.

¶ Unde nouus Cato

Nulli ſe iungit ſua quem diſcordia pungit
Qui ſua diuulgat mea vel tua quomodo celat.

Aliorum mores ⁊ vitam ne carpſeris

actus ⁊ operationes   prauos

Si vitam inſpitias hoīm ſi deniq; mores

arguis   peccantes   nullus homo ſine peccato

Cum culpas alios nemo ſine crimine viuit.

¶ Humane fragilitatis iuditium. has ignorantie tenebras experitur. vt p
prij reatus ignarus. ad aliarum culparum iuditia ſe frequenter trāſferat.
eo magis confuſionis affecutus iuditiū. quo mordaci ſordidatus vitijs lin
gua aliorum crimina reprehendit Scut nempe ille aromatibus indiget
qui redolentiam miniſtrare ſatagit. ſic illum vitijs cauere conuenit qui ali
os facere nititur virtuoſos. attento etiā ꝙ humane fragilitatis labilitate
penſata ille tyrannizat in moribus qui in mortalibus filijs adā cacumina
perfectionis morum inquirit cōſcriptum ſit Qui ſeruiunt deo non ſunt ſta-
biles ⁊ ꝙ ſit in angelis ſuis reperit prauitatem Quis igitur niſi mentis in
ops maiora angelis in hominibus ſtabiliuit Cum culpas alios nemo ſine
crimine viuit   ¶ Unde nouus Cato

Tu qui cuncta notes qui luſtras regna bootes;
Non reperire potes quos ſine labe notes

Relinquenda ſunt nociua licet chara ſint

que poterint nocere   dignitates vel officia

Que nocitura tenes. q̄uis ſint chara relinque

honeſtum vel bonū vtile exiſtens honoribus vel bonis corporalibus

Utilitas opibus preponi tempore debent.

¶ Quotiens honores diuitie vel cuiuſlibet rei poſſeſſe peculiū virtutibus
inuidetur vel ſcandalum penitus eſt ſine doloris amaritudine deſerendū
quia nimirum digniora vilibus ac maiora minoribus conuenit anteferri
nec eſt dubium ſapienti. ꝙ quicquid poſſeſſori detrimentum ingerit probro
ſe conquiritur. vtiliter deſeritur. ⁊ poſſidetur inique Que nocitura tenes q̄
uis ſunt chara relinque

¶ Unde nouus Cato

Omne quod eſt charum fore ſi tu credis amarum
Proijce nec retine ne ſit tibi cauſa ruine

Gaudete cũ gaudentibus. ⁊ flete cum flentibus.
maturis ⁊ grauis ridiculoſus iocoſus vt negociũ requirit
Conſtans ⁊ leuis vt res expoſtulat euo.
id eſt vbi ⁊ quando oportet ſuos　　　　reprehenſione
Temporibus mores ſapiens ſine crimine mutat.

¶ Si ſapientie fores nitaris ingredi. hanc prudentie regulam in humano conuictu non poſtponas. vt videlicet te ſic rebus accommodes. ꝙ ſine leuitatis notamine. eundem ac varium re diuerſa conſideratione preſentes Interdum ſi quidem ſecundum factorum exigentiam expedit virilis animi conſtantiam exhibere Interdum vero beniuola tranquilitate potiri. ¶ Sicut enim articuli manuũ aliquando producuntur in longum Interdum vero rotantur in orbem. ſeu replicantur in palmam idemptitate manuum non mutata. Sic itaqꝫ ſapiens cum prudẽtibus philoſophum redolet. cum iocantibus laxatur in riſum. cum ſerioſis cõſulit. cum peregrinis loquitur aut ſalutat Temporibus mores ſapiens ſine crimine mutat.

¶ Unde nouus Cato.

Leuis ſemper erit ſapiens ſi res ſua querit.
Et mors vertet ⁊ ſic ſine crimine certet

Vxori querulanti non facile credas
ſine cauſa　　tue　　.i. mãcipiis tuis　conquerenti
Nil temere vxori de ſeruis crede querenti
p q:　　　　maritus ſuus　　illum ſeruum
Sepe etenim mulier quem cõiunx diligit odit

¶ Penſata mulieribus mutabilitatis natura. qua nunc in iſtum nunc in illum os ſuum ſtomachando relaxet Non debet viri prudens vxoris ſue machinantis verbis fidem adhibere. Cum enĩ vt auctor eſt Maro Uarium et mutabile ſemꝑ ſit femina. facile fit vt affrenare lingue ſue procacitas iurgiorum venena euomat. dum falſe materiam contra quempiam concipiat. Quod ſi non attẽte caueris. ſed tue honeſtatis. tuorũqꝫ manciporum emule morem geſſeris. iam iam tibi nec dum mancipio tuo muliebri ritu vecibꝰ blandis ſtruet periculum. dum maxime ſola cogitat paleas manu colligit terramqꝫ pede fodit Sepe etenim mulier quem coniunx diligit odit

¶ Unde nouus Cato.

Nil temere credis vxoris ſepe querelis
Namqꝫ deus nouit vt quos tu diligis odit

De correctione fraterna

p qñ　　corripis peccantem　peccans　　id eſt corripere
Cũqꝫ mones aliquem nec ſe velit ipſe monere.
ille peccans　　　　ab incepta correptione
Si tibi ſit charus noli deſiſtere ceptis.

¶ Quotiens aliquis in amicicia coniunctiſſimus laxatis intemperantie frenis vectus equo laſciuie. Per arua viciorum ſeu per agrum lubrice voluptatis excurrit tunc vacandum ſumopere eſt vt crebris exhortationi

bus facundo ſermone mellita amici lingua neceſſariaꝫ adhibeat medicinā
Si fortaſſe ille vt aſſolet corrigentis manuum dolenter ſuſtineat. malens ſuis incumbere fetoribus q̄ꝫ curationis remedium experiri. non illico debet exhortationis lingua ſilere. ſed cōgeſtis rationibus morbi mollire duriciem. ⁊ donec tandem ſinem optatum percipiens. nō reſileat ab inceptis.
Si tibi ſit charus noli deſiſtere ceptis.

¶ Unde nouus Cato

Cum moueas charum q̄ꝫuis tibi ſiat auarum
Non tamen obſiſtes quin verba monendo miniſtres

De multiloquia contentione.

loquaces litigare contumelioſis.

Contra verboſus noli contendere verbis

a natura omnibus q꞉ ſtultoꝝ numerus eſt infinitus

Sermo datur cunctis animi ſapientia paucis.

¶ Inter humane vite contagia nihil ſecurius. nulla maior moderatio rationis. q̄ꝫ ſermones cohibere ſuperfluos. ⁊ contra loquaces qui inaniter garriunt temperantie moderantiā obſeruare In hoc em̄ nos experientia naturales edocet Nam ſicut ignis materialis conbuſtibilium appoſitione ſuccenditur. ⁊ eorum ſucceſſiua depoſitione deficit ⁊ decreſcit ſic lingue virus contumeliarum blaſphemijs. ⁊ iurgiorum dilatatum iniurijs nonnū q̄ꝫ in fornacem irrefrigerabilis ſucceſſionis aſcendit. ⁊ dum verbuꝫ verbo quaſi clauus clauo retondi creditur augetur morbi pernities. q꞉ iuxta dictum poeticum. latet anguis in herbis Contra verboſos noli contendere verbis.

¶ Unde nouus Cato

Verboſos lites fili chariſſime vites
Multi ſermonem retinent ſed non rationem.

Tibi proximus eſto

amicos vel filios pro charior tibi.

Dilige ſic alios vt ſis tibi charus amicus

liberalis in dando non ribaldis ne tu patiaris defectum

Sic bonus eſto bonis. ne te male dāna ſequātur.

¶ Pollicie vite peritia hoc ſpeciale mandatum obſeruantia regula cōmendat. ne quiſpiam inter homines prepoſteratos ordine charitatis aliena cōmoda ꝓprijs neceſſitatibus anteponat Si enim Salomone docente inſtruimur. vt videlicet ꝓprium fontium latices hauriamus primitus ⁊ poſtmodum ipſos in proximos dirigemus Sic ſibi neq̄ꝫ ⁊ incipiens. omnibus videtur inutilis. Enimuero proficientes multis in ꝓprijs neceſſitatibus negligentes. ſimiles facti ſunt inſipientibꝰ ⁊ ſue ſtoli ditatis merito beſtijs cōparantur. Sic bonus eſto bonis ne te mala damna ſequantur.

¶ Unde nouus Cato

Proſpice ſic alijs vt ſis tibi charus ⁊ ipſis.
Sic bonus eſto charis ne tu mala damna ſequaris.

Ne ſis fame cupidus

v. nos in diffamiam ſurgentes   i. primus fictor vel inuentor
Rumores fuge ne incipias nouus auctor haberi
ideo iuuenalis ait digito compeſce labellum.
Nam nulli tacuiſſe nocet. nocet eſſe locutum.

¶ Si fame preconium dignis relatibus adipiſci contendas inanes rumuſculos hyſtrionum ⁊ narratorias immoderate ſcurrilitatis ineptiis totis viribus declinato. Poſtq̄ enim mentis humane thalamo hec voluptas inſederit nequiſſimi hoſpitis contagiata veneno. letatur murmure detractione paſcitur. luxurie gratulatur ⁊ conuocato vitiorum exercitu. virtutum collegium intercludit Nam iuxta apoſtolum praua colloquia mores corrūpunt egregios. que longa obſeruatione conualuerint facili dimicatione nō poterunt cohiberi Rumores fuge ne incipias nouus auctor haberi

¶ Unde nouus Cato.

Effuge rumores ſimul ⁊ nouitatis honores.
Nam nulli tacuiſſe nocet loqui quoq̄ nocet.

In promiſſis non confidas

pecuniam vel aliud   tuo creditori
Rem tibi promiſſam certam promittere noli
id eſt promiſſa raro ſeruantur   abūdant verbis. ſine operibus
Rara fides ideo quia multi multa loquuntur

¶ Conſtantie turrim proponens aſcendere. ⁊ veritatis iuditio redimiri attendat humane mutabilitatis fallacias que frequentius incidunt in falſitatis labarinthum Cum enim ſecundum ſapientem. vanitati cuncti ſubiaceant ⁊ iuxta ꝓphetam vani filii hoīm ⁊ mendaces quin eorum pollicitationi confidunt ⁊ promiſſa dubia pro conſtantibus affirmantes more illorum qui anguillam lubricam cauda ſtringunt non ſine nota infamie a pollicitis ac promiſſis pariter excluduntur ¶ Raro fides ideo quia multi multa loquuntur

¶ Unde nouus Cato

Rem tibi promiſſam nulli promiſeris ipſam
Perdit namq̄ fidem fit multa locutio pridem

¶ Teipſum noſce.

id eſt laudibus extollit   iudicabis teipſum ſi dignus ſis
Cum te quis laudat. iudex tuus eſſe memento
qui forte adulatores ſunt
Plus aliis de te q̄ȝ tu tibi ponere noli.

¶ O tu quiſquis in huius vite fluuio immo in mari magno ac ſpatioſo nauigas. hoc in in erario memorie ſedula ꝯſideratōe reponas. ne alienis laudibus intumeſcens plus extra aſſertōe q̄ȝ ꝓprio iuditio ꝯdeſcēdas In hoc eñ ꝓprie fallit humane deliberatōis iuditium q̄ more oculi corpalis aliena ꝓſpitiēs nō ſe ipm ꝑmittit ītueri ſȝ dū palponū mēdatia. adulatoꝝ phaleras ⁊ cetera ſeditōis miſteria aures laudis bibule minꝰ prudēter attendūt tūc demulcet ipeccator deſideriis aīe ſue ⁊ iniqꝰ bñdicit aut ābplās dol

in magnis ⁊ mirabilibus ſuper ſe. non teſtimonium conſcientie veracis inſequitur ſed acquieſcit fraudulentie falſitatis Sane poſtquam adulatrix loquacitas. miniſtrante fortuna adolationis optata ſtipendia ſibi adepta conceperit fauces laudis dulcifluos conuertet in detractionis aculeos in momento

Cum te quis laudat. iudex tuus eſſe memento

¶ Unde nouus Cato

Si quis te laudat non huius te gloria fallat
Plus laudatori quam tu tibi credere noli

Alios laudato

beneficium acceptum hominibus ſi non es ingratus.

Officium alterius multis narrare memento

hominibus pro quando tu ipſe taceto.

Atque aliis cum tu benefeceris. ipſe ſileto

¶ Ingratitudinis ſcelus copioſum vitiorum exercitum ſecum hoc habet in ſua pernitioſa operatione peſsimum. quod in emungendis aliorum officiis manus extendit pollutas. Cum vero ſuſceperit. aut obliuiſcitur aut retributionis non meminit. aut quod deterius eſt nequiſſime atrocitatis abuſu ſatagit in datorem hec eſt virtutum tinea. putredo iuſticie amicicie interitus ⁊ preſcriptio honeſtatis Aduertat igitur qui in virtutum gymnaſiis conatur ſtipendiarie militare. vt beneficentie morem gerens ſuſcepta beneficia multipliciter. multiſque modis inſtanter retribuat. ſi venerande laudis preconio velit decorari Si vero quiſpiam aliis dona gratuite liberalitatis impenderit. virtuoſo ſilentio preterire contendat ne officium propria laude ſordeſcens. fructu careat preintento Officium alterius multis narrare memento

¶ Unde nouus Cato.

Alterius factum ſit verbis amplius actum
Sed referas nulli. cum tu benefeceris vlli

Iuuentuti condeſcende.

pro quam tu exiſtens indicas. narras

Multorum cum facta ſenex ⁊ dicta recenſes

ſcilicet illa omnia ad memoriam veniant. i. dum iuuenis eſſes tu

Fac tibi ſuccurrant. iuuenis que feceris ipſe

¶ Moris eſt viſitari. ⁊ ſenectus canicie veneranda. acutis demorſionibus feratur in iuuenes ipſorum ⁊ paſſiones impetus ſtimulo duriſſime correctionis inuadens. preterenſque ſub ſilentio quantis voluptatis illecebris ſua tranſegerint tempora iuuentutis. ⁊ quod in ſe diſſimulare cupiunt in aliis auſu maliuolo crudeliter condemnantes Si igitur iuueniles inſolentias apto correctionis verbo medicare decreueris. charitatis verbo ſermones delinias. ſeuere percuſſionis dolabrum ſuſpendendo. necnon vite tue prioris contagia cum impetu iuuenili quem corripis conſideratione compenſes

Multorum facta ſenex ⁊ dicta recenſes ¶ Unde nouus Cato.
Cum multos actus meminit fecunda ſenectus
Sedula fac iuuenis que narrat ſermo ſenilis

Furtiloquia non cures

non moueat te .i. aliquis ſecreto cū alio
Ne cures ſi quis tacito ſermone loquatur.
id eſt qui noſcit ſe eſſe in culpa vt omnia dicantur.
Conſcius ipſe ſibi de ſe putat omnia dici

¶ In hoc deuiat temere leuitatis ineptia vt iuxta poetam modum ponens inſcirpo accuſante conſcientia. et turba ſcelerum preualente de aliena conſcientia temere ſuſpicatur De quo Seneca ſic meminit In hoc errat omnis affectus vt in quo ipſe inſanit. in eodem putat ceteros inſanire· Si igitur verbi gratia quoſlibet hoīem videres ſibi mutuo ac ſecretius colloquentes. nullius ſuſpitionis mordacis inſultibus. quaſi tibi detractionis inſidias prepararent ſub amicitie noīe timorem nō preferas inimici.
Conſcius ipſe ſibi de ſe putat omnia dici ¶ Uñ nouus Cato.
Qui perſcrutatur ſi quis ſermone loquatur
Ille fert ſecum quod non eſt forſitan equum

In die bonorum nō immemor ſis malorum.
id eſt in proſperitate poſitus .i. contraria puideto
Cum fueris felix. que ſunt aduerſa caueto
in eadem proſperitate nō concordant tpa fortune tpibus
Non eodem curſu reſpondent vltima primis

¶ Si fortune blandientis amplexus lubricos et oſcula fugetiua rem contigerit experiri. mordaces ipſius ſeuientis aculeos. debite cōſiderations formides. nec ab eius blanditijs. cornua preſumptuoſe temeritatis aſſumas nam hac arte malignitatis frequenter vtitur ꝙ his quibus potiora munificentie ſua dona contulerit ipſos fraudulenter ꝓmouens ad ardua dignitatum oculos toruos ſolite malignitatis inflectit. et cecas eis diſponēs inſidias ſubitam deſerit in ruinam. et a ſue felicitatis faſtigijs calamitatis pretendens retiacula. diſponit in imis. Non eodem curſu reſpondent vltima primis Unde nouus Cato.
Si quis erit felix que ſunt aduerſa cauebit
Si fortuna cadit tunc vltra ad proſpera vadit

Alterius mortem non exoptes
pro qꝫ incerta cito cadens data
Cum dubia et fragilis ſit nobis vita tributa
licet ſenis licet iuuenis exiſtens.
In mortem alterius. ſpem tu tibi ponere noli

¶ Si ſucceſſiue poſteritatis peculium tibi legittime debeatur. quod viuens aliquis. licet de ſenum numero canonica rōne poſſideat ſpem confidētie certioris in tante dubitationis negotia non opponas Nam fatalis vite terminus omne genus hominum ampliſſimo ſue ſagene tendiculo potenter includit Nec ſenes deſerens. nec iuuenes frequentius derelinquens Enimuero dum ampliores vite terminos iuuentus laſciuiens tibi fraudulenter indulgens ecce ſubito feralis mortis pernities, adhuc parēs decrepitus viuendi gloriam preripit tibi ſoli
In mortem alterius ſpem tu tibi ponere noli

¶ Unde nouus Cato

Cum tibi ſecura de morte ſpeſq́ʒ futura
Alterius mortem noli tibi ponere ſortem

¶ Paruum munus gratum habeas.

parum domum quando.

Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus

gratanter q2 non q̃ntitas ſed voluntas reſpitienda eſt.

Accipido placide et plene laudare memento

¶ Si gratitudinis ſpeciem oculo debite cōſideratōnis aſpitias in remunerandis officijs non tam dati cumulus q̃ affectionis titulus predicantur. Quo circa ſi amicorum quiſpiam munuſculum leuis ponderis plenum liberalitatis obſequio tibi largiatur hoc magnifice congratulatiōis applauſu ſuſcipere non poſtponas. Alioquin ing, atitudinis ſcoream daninabili viſcoſitate concipies Pluris enim ſenſet ſapiens. Diogenes aque poculum. artiſſimo charitatis offitio exhibitum q̃ Creſi diuitias corde lento. Accipito placide ⁊ plene laudare memento

¶ Unde nouus Cato.

Si quis forte velit ꝙ amicus pauper habebit
Sumat corde bono ſed laus detur addita dono.

¶ Quod mors non ſit formidanda

mortem mors eſt vltima linea rerum. dicit Horatius.

Ne timeas illam que vite eſt vltima finis.

timet perdit

Qui mortem metuit amittit gaudia vite

¶ Virorum illuſtrium dogma prelucidum. circūſpecta traditione recludit ꝙ licet vltimum terribilium mors cunctis mortalibus imiteturperniciem. nunq̃ tamen ſapientum animis continue vexationis dubietatem inducit. Quippe iuxta Senecam natura eſt hominis ſed non pena Et hac conditione mundum intrauimus. vt exacto modici temporis interuallo protinus exiremus. nec eum formidandum multimode quod nulla poterit occaſione caueri Et iuxta iuris regulam quod omnes tangit. debet ab omnibus approbari Si quis vero ſuper hoc aſſidua ſollicitudine meticuloſe vitā tranſegerit ſubſiſtendo deficit. viuendo moritur Et quaſi in deſperationem mutabit vite lapſum. Qui mortem metuit. quod viuit perdit id ipſum

¶ Unde nouus cato

Dico tibi vere ſi vis de morte timere
Perdere tunc queris quam vitam habere videris

¶ Pijs monitis acquieſce

beneficijs exhibitis refundit

Si tibi pro meritis nemo reſpondet amicus

inclamitare contra reſtringe.

Incuſare deum noli. ſed teipſe coerce

¶ Hoc proprietatis crimen obijt vitiorum damnoſa dicens ꝙ criminum

illaqueata cõpedibus correpientis manuũ cõgratulãti aĩo nõ admittit. Sȝ
potius ex correptione deterior. ex medicamẽto morbidior. nõnũꝗ̃ curati-
onis abijcit medicinã. Dũ igitur tyrãn⁹ virtutũ ſenſualitas. ⁊ ꝓprie voluntatis
abuſus q̇ ſtipendiare ſecũ trahũt oẽm exercitũ vitiorũ. hoſpitioſum mentꝭ
obſidẽt. excitet ꝓtinus rõnis imperiũ. q̇ iuxta philoſophũ ſp deprecat ad op-
tima ⁊ tãtis vitiorꝫ peſtibus potenter acuerat. Ex tu huius doctrine ſedulus
auditor ab hoc tramite nõ reſilias vt cor rectorꝫ monita patienter ſufferas.
et vt ire ac blaſphemie ſermones. et impatientie cubiculo predeuntes. ſapi-
enter excludas ſtudio ſapientia ac virtutũ miniſterio te exerce. Incuſare de-
um noli ſed teipſe coarce ¶ Vñ nouus Cato.

Si manet obliquus nec pactum ſeruat amicus.

Non tibi culpandus deus eſt ſed ſemper amandus

De miſeria humane conditionis

nihil tecũ ferentem ex quo naturans deus.

Infantem nudum cum te natura creauit

miſerie pondus pati.

Paupertatis onus patienter ferre memento

¶ Si creatricis nature ſagaci ingenia dona conferas Si ortus tui penu-
rias auida ſedulitate perpendas. nullum viuentium munus diuitiarum.
aut fortitudinis cognoſces oculata experientiam huius vite ſuburbiũ ho-
minibus attuliſſe Siquidem ⁊ leones a ſue natiuitatis initio ſe muniũt
vnguibus. tauri cornibus. canis acutis dentibus. oues lanis. equi pilis
et pedibus. Sed ſolus homo in armis. imbecillus. ⁊ impotens non loquẽs
non intelligens. non incidens ad p̃ſentis vite miſerias ſe ingerit importu-
ne. Precogitatis igitur tantis prime tue natiuitatis ineptijs ſi in pauper-
tatis exilium te contigerit oberrare Que teſte Seneca Odibile donum cen-
ſetur ab hominibus tanti conſideratione myſterij patientie clipeuȝ diligẽ-
ter oppone non ſimilis factus beſtijs incipientibus. aut agilitate arundi-
ni grani more vento. Paupertatis onus patienter ferre memento

¶ Unde nouus Cato

Cum ſis inops natus quiſquis nuduſqȝ creatus.

Pauperiem grandem vincit patientia tandem

De expenſarum moderamine.

ne patiaris defectum rebus tuis moderate.

Ne tibi quid deſit queſtus vtere parce.

res quas habes id eſt ꝙ deerunt ⁊ deficient tibi

Id quod eſt ſerues ſemper tibi deeſſe putato

¶ Aurea virtutum catena humanas operationes dirigens mediocribus
gaudet ac ſuperflua deteſtatur. Nam ſicut in arcis ſecretioribus aceruũ
diuitiarum peſſulo cupiditatis includere cenſetur Nefarium ⁊ morbo elec-
tum. Sic prodigalitatis pernitioſa diſtractio. iuuenibus deducta laici-
uis ſubitam protrahit in ruinam. quam niſi debite correptionis lima diſ-
cretõis cautela ꝓpulerit. indigẽtie comites paupertates ſatellites miniſtros
indigentie ac demũ furtorum pericula. ad ſue habitationis domicilium cõ-

necabit. Nec mirum q̄ extreme deſolationis cōſtituetur in arce. Ne tibi
quid deſit queſitis vtere parce ¶ Uñ nouus Cato.
Parcius hic vteris queſitis quando frueris
Et rem ſeruabis quam ſemper deeſſe putabis

¶ De verborum ſimplicitate

tam ſine dilatione id eſt ſepe q̄d fit q̄ñ pmiſſum non tenetur.

Quod preſtare potes ne bis promiſeris vlli.

id eſt ne ſis mendax ꝛ duplex virtuoſus ꝛ verax

Ne ſis verboſus. dū vis vrbanus haberi

¶ Uirtualis conſtantie firmitas muro vallata fortitudinis multifarie multiſqꝫ modis vitium duplicitatis abhorret vt tanq̄ꝫ nefarium reputet aliqͣd dicere ꝛ contrarium meditari. ne contrarietatis alligatus vinculo ꝛ vicioſitatis retiaculo catenatus. dum proprie voluntatis arbitriuꝫ temeraria deliberatione proſequitur. aliquid ſpondens ꝛ eadeꝫ volubili mutabilitate denegans. infamie procacis meretur demerita. que redolentis fame ſtipēdia debuerat promereri. Ne ſis verboſus. dum vis vrbanus haberi. Uñ nouus Cato
Bis non ſpondebis quod tu preſtare valebis
Non ſimilis vento ſed vir bonus eſſe memento.

Fido ſis fidus hominiqꝫ ficto cautus eſto

fingit .ſ. ore .ſ. amicum animo verus

Qui ſimulat verbis nec corde eſt fidus amicum.

etiam finge amicū ore dolus deludit dolo. ꝛ clauus detondit clauo.

Tu quoqꝫ fac ſimile. ſic ars deluditur arte

¶ Iſta metra ſunt omiſſa. aut ex ſcripturis incuria. aut ex actoris certa induſtria. maxime cū mandatis dei videntur contradicere. ꝛ fictionis duplicitatem perſuadere Hor ſenētia nō tā apud ſapientes eſt honeſta q̄ꝫ apud pleroſqꝫ videt probabiliter dicta Probabile aūt putat vt clauus clauo retondat. ꝛ fraudi fraude reſiſtat. q̄d aſtruit qui dt Neqꝫ eīn lex equior vlla ē q̄ꝫ necis artificem arte perire ſua Ergo vt periuria merito piuria fallamus
Innuo Exemplo doleat femina leſa ſuo Uñ nouus Cato
Laudat adulator ſed non eſt verus amator
Tu quoqꝫ cōmendas ꝛ ei condigna refundas

¶ De adulatione

nimiū dulces laudare

Noli hoīes blandos nimiū ſermone probare

dulciter aucularius

Phiſtola dulce canit volucrē dum decipit auceps

¶ Inditiū eqͥlibrate diſcretionis ſtatera penſatū hoc impat ꝛ indicit vt nullꝰ ꝯiunctꝰ hūani pticeps adulatōis fauos multiplici ꝯſideratōe diffidat. nē aſſentionis ſuſpcūs iniuriā in melle. acutā. videat opione maliuola ꝯculcā re imo extrēo viciofitat abhorrēs ꝛ icedēs viā fgiā. nec adulatīis melle nec detractōis aceto linguā polluat colloqnte. Alioqn errās i inuio nō i via aut

imnudentie proximus aut palponi nõ cõtrarius vid eẽ amore ſchematibus
Noli hoies blandos nimiũ ſermone pꝛobare inde nouus Cato (oberrare.
Nõ bene credunntur nimiũ qui blanda loquuntur.
Decipiuntur aues per cantus ſepe ſuaues.

¶ Unde etiam Eſopus pꝛeclare cõcoꝛdat dicens

Nõ ſatis eſt tutum melliti ꝭ credere verbis.
Ex hoc melle ſolet peſtis amara ſequi

¶ De filiorum inſtructione

qñ habes liberos ꝛ nõ diuitias lucratiuus natos.
Cum tibi ſint nati nec opes. tunc artibus illos
doce ſcꝫ illis artibus id ẽ lucrari victum ꝛ amictum.
Inſtrue. quo poſſint inopem defendere vitam

¶ Pꝛotoplaſti pꝛeuaricatio hanc humano generi miſerie deſeruit poꝛtionem. vt ſucceſſiua poſteritas ignorãtie tenebꝛis. ac ꝯcupiſcentie illecebꝛis ligaretur Quo circa debite inſtructionis regulis indigemus vt illuminato coꝛde contemplatiue vite rhetoricaꝫ capiamus ea videlicet iuxta apoſtolum q̃ a deo donata ſunt nobis. et actiue vite experientia nõ hoꝛrẽtes in mũdane procurationis neceſſarijs pꝛo nobis pꝛoximis conuenientis induſtrie diligentiam apponamus. Et hanc inſtructiõis noꝛmam filijs et poſteris conemur relinquere ne foꝛte inopia ꝛ paupertate grauati in ſui generis improperium defluant impoꝛtune nec percurrant infamem ſemitam.

Inſtrue quo poſſint inopem defendere vitam. Unde nouus Cato
Inſtrue pupillos pauper ſi diligis illos.
Ne paupertati valeant ſuccumbere nati

¶ De rerum eſtimatione

vtere fictili tam q̃ auro precioſa vtere auro vel fictili reputato illud
Quod vile eſt charum qđ charũ vile putato
in appetendo plura in tenẽdo nimis bona
Sic tu nec cupidus. nec auarus noſceris vlli.

¶ Rei familieris gubernaculis diſcreto modamine pꝛeſidens alteritates tempoꝛum acuta circumſpectione perpendit vt nec abũdantie tpa ſupflue. pꝛodigalitatis iacturã afferrãt. nec raritatis articulo deſperatione cõcepta exceſſiuam conſtituãnt pauptatem ſed legittime moderationis ſeruato tempore incedendo via regia virtuoſe mediocritatis medium ſapiens obſeruabit. nec cupiditatis notatus infamia non exoſus hominibus nõ virtuti cõtrarius imo nulli. Sic tu nec cupidus nec auarus noſceris vlli.

¶ Unde nouus Cato

Charum vile putes rurſus contraria mutes
Sic nec auarus eris cupidus nec cuiq̃ videris

¶ Illa caueto que alios cauenda docuiſti
coꝛrigere arguere id eſt tu ipſe nõ facies ea
Que culpare ſoles. ea tu ne feceris ipſe.

vitiſou m   correctori   ꝑpria

Turpe eſt doctori cum culpa redarguit ipſum

¶ Nihil in humanis actibus verecundia dignius nihil magis a virtutis limitibus. q̃ damnande oſtentionis obprobrio· ad diſcipline precepta linguam laxare magniloquam ⁊ manu miſſa ad aratrum retrorſum aſpicere et nefandum moribus redolere tyrannus. Quid mõſtruoſius monſtrorum que deriſibilior irriſio. que maior eneruatio rationis q̃ ducem formidinem predicare militibus ⁊ greſſu retrogrado primis hoſtibus terga vertere· le porine timiditatis melancholia occupatus Aut q̃ in eruditionis arte ſcio lus vitiorum ſchoream prohibere diſcipulis ⁊ deliratione continua ꝓcumbere in idipm Turpe ē doctori cũ culpa redarguit ipm ¶ Vñ nouus Cato.

Si culpare velis non culpabiliſq; videris
Namq; mihi ſordet ſua quam doctrina remordet.

Poſſibiles ſint petitiones tue

In veritate   ab amico   id eſt apparet eſſe iuſtum.

Quod iuſtũ eſt petito. vel quod videatur honeſtũ

iniuſtum   nemo enim amici gratia debet iniuſta facere.

Nam ſtultum eſt petere quod poſſit iura negari

¶ Si amicicie regulas quas morales philoſophi eleganti ſtudio condiderunt. diligenter aduertas nunq̃ turpitudinis macula aut vitioſi ꝯſenſus affectio: aut quippiam aliud quod ab orbita virtutum aberret amicicie legibus admittitur. Quippe ſicut celum terrenis eterna caducis ſpiritualia corporibus noſtris. ſic virtutes vitijs preferuntur Non igitur indignatõis ſtomachantis prouocetur erroribus. ſi quiſquis de clero vel populo virtutis aduerſarius. ab amico repudium conſequatur ¶ Sed recte diſcretionis examine amicitiam iniquitatis non legari legibus diligenter attēdat ne ab hoc debere virtutis priuilegijs derogari. Nam ſtultum eſt petere quod poſſit iura negari

¶ Unde nouus Cato.

Exige rem iuſtam ſi non cupis inde repulſam.
Non eſt donandum quicquid ſtat iure negandum

In dubijs non cito diffinias.

que tu non noſcis   preferre in gratia quos noſcis

Ignotum tu tibi noli preponere notis

id eſt qui noti ſunt   .i. experientia recta. i. cognoſcuntur notitia cauſali

Cognita iuditio conſtant incognita caſu

¶ Humani conuictus mores ambiguos diligenter attendēs prefacile experitur ꝙ penſata humane mutabilitatis natura. iuxta ſapientem nõ eſt credendum omni ſpiritui. nã virtutes ſe eſſe vitia mentiũtur Equidē fallaci cõmerito hedi ꝓ agnis. amara ꝓ dulcibus. ⁊ turpia ꝓ honeſtis frequentius ꝓpinant. Quamobrē vt fallacie latibulũ. incaute dubietatis paralogiſmo euitetur facilius ⁊ caucius declinent experientia duce q̄ cenſet optima rerum interpres nunq̃ certiora poſtponantur dubijs ne deteriora contingant reuelatio euentus proſperioris applauſu Cognita iuditio conſtant incogni

ſa caſu ¶ Unde nouus Cato.
Cognita priuatis nūꝙ vos anteferatis
Nam priuata cedent extranea caſibus herent

De noſtre mortalitatis incertitudine

quia ſubito mutat̄ de gaudio in triſtitiā de bono in malū

Cum dubia incertis verſetur vita periclis

pro merito magno ſi bene vixeris vitam vni⁹ diei qm̄ ad laborē naſcimur

Pro lucro tibi pone diem quicunq̄ laboras

¶ Generalis humane neceſſitatis calamitas a protoplaſi ex criminibus deriuata nos in funiculum duplicis neceſſitatis incluſit. Nā rationis iudiciū ignorantie tenebris nititur offuſcare ꝛ multiplicis egeſtatis miſeri ps ſolitudinē corporis intercludit. Qui morbo duplici duobus remedijs cōuenienter occurrimus videlicet exercitatione animo per ſtudiorū ſollicitudinem ignorantie cecitatē depellimus ꝛ per circūſpectionis cautelam corporalis vite neceſſaria perquiramus. ne ſi primū defuerit beſtijs ſimiles nō liceat perſpicue lucis arcana conſpicere. ¶ Si vero ſecundū nō affuerit impatientie baculo vehementer attriti. in cōfuſionis ac doloris amaritudine etatis noſtre tēpora tranſientes lugeamus ꝛ horas. Pro lucro tibi pone diem quicunq̄ laboras. ¶ Unde nouus Cato.
Oīa ſunt hominum tenui pendentia filo
Et ſubito caſu que valuere ruunt
Ludit in humanis diuina potentia rebus
Et certam preſens vix habet hora diem

Non ſis victorie cupidus

ſocijs in aliquo dono a deo dato vel labore acq̄ſito cauſa amicitie.

Uincere cum poſſis interdum cede ſodali

Therentius. obſequiū amicos veritas odium parit.

Obſequio quoniam dulces retinentur amici

¶ Amicitie propꝛium eſt ſubiecta plurima voluntatis identitate coniungere. nullius contrarietatis repugnantie colluctante. Si igitur indiuidualis amicitie participiū quicꝙ attigeris nullo damnationis ambitu. nullo iurgiorum ſtrepitu eius animum prouocare contendas.
Quotiens enim relegato parilitatis federe. ſuperioritatis iura popoſceris protinus ꝛ fedus corrumpitur tepeſcit amicicia. ꝛ iam diſcenſionis materia preparatur. immo potius vt perpetuis alligata catenis amicitia permaneat incorrupta. nutriatur obſequijs humilitate paſcatur. veſtiatur patientia. nec amico ſe preferat immo magis ſubijci ſtudeat atq̄ vinci
Obſequio quondam dulces retinentur amici. ¶ Unde nouus Cato
Cede ſepe pari q̄uis poſſis ſuperare
Hoc ideo dico quia ſic eris aptus amico

Danti tibi hilariter redonato

nō erit dubium qm̄ tibi dari ab aliquo dare.

Ne dubites cum magna petas impēdere parua.

id eſt dando ⁊ tribuendo bonum gratuitum

His etenim rebus cõiungit gratia charos

¶ Auaritie cecitas ⁊ damnande ambitionis cupiditas volubilem humane proditionis diſcraſiam. in abuſum tante temeritatis impellunt vt ab amicus exigere plurima ⁊ pauca impendere videãtur quod quidem ab amicitie legibus extraneum peregrinum a moribus ⁊ a rationis tramite creditur alienum Perpendat ergo ſapiens cum proximo ſe equali diſcretõis libra penſari. ⁊ ſi proprie ſibi ſuo commodum. alienas copias vehementer affectat. alienis nõ deneget. modice vtilitatis cõmoda impartiri. nè moleſto notetur prouerbio. alienis videlicet metriſeges res. ⁊ conuicinis propa tranſitum prohibet parua; Non dubites cum magna petis impẽdere parua

¶ Unde nouus Cato

Debes parua dare cupias ſi magna rogare.
Audio ſic dici dando. retinentur amici

Caue litem cum amicis

cũ illo haberi aut facere. i. cũ quo habes notitiam

Litem inferre caue cũ quo tibi gratia iuncta eſt

inter amicos paſcit cauſat

Jra odium generat concordia nutrit amorem.

¶ Obceſſa moleſtis hoſtibus ciuitas nun͞q facilius corruit in ruinam q͞z ſi valuarum apertio nulla cuſtodũ oportunitate defenſa inſidiantibus pateſiat. Sic anime virilis diſcretio. erceis propulſata poteſtatibus ⁊ variis temptationum machinamentis. nuſq͞z celerius ſeducitur aut familiarius captiuatur. q͞z ſi iracundie temeritas. laxatis immoderãtie frenis ebulliẽs ad iurgiorum ſeminaria obprobriorum diſcordias ſe precipitanter inclinet Jra quidem virtutis nouerca amicitie ſiccaria ⁊ aduerſaria honeſtatis extinguit temperantiam ciuilitatem interimit ⁊ nodum amicitie ſoluens contumationem attrahit ⁊ horrorẽ Jra odiũ generat concordia nutrit amorẽ

¶ Unde nouus Cato

Semper deuites cum charo ponere lites
Lis odium gignit charos concordia ſtringit

De humana pietate circa famulorum defectus obſeruanda

tuorum delictum diſplicentia cogit

Seruorũ ob culpam. cũ te dolor vrget in iram

tu id eſt temperare ſeruis ⁊ mancipiis

Jpſe tibi moderare tuis vt parcere poſſis.

¶ Si temperantie frena retinens. caſtigationis nodo cohibeas impetum voluntatis ſeruorũ tuorũ delinquentias facili moderamine pertranſibis.
¶ Nam iuxta ciuilis legis edictum in omnibus bene agere et in nullo deuiare diuinum eſt potius q͞z humanum Miſericordie agitur memoreris ſuper aliene culpe diſpendio. cum in temetipſo crimen proprie fragilitatis agnoſcis Jpſe tibi moderare tuis vt parcere poſſis

¶ Unde novus Cato
Sit tibi ſervorum fert iram culpa tuorum
Parce ſubmeſſo tibi tu moderabilis eſto
Quod vincere poſſes ſuſtineas patienter
per tuam vim ⁊ ptātē qſiqꝫ aliquem ſcꝫ per patientiam
Quem ſuperare potes interdum vince ferendo.
gregis patientia vitam tpat. linguam refrenat. mentē gubernat
Maxima etenim morū eſt ſp patientia virtus
¶ Si iniurie contumacis repugnantias oppoſitionis gladium turbulenter obijtias rumpetur civilitatis vnio. ⁊ flamma ſtomacgantis iracundie ſuccendetur. Refrenandus igitur eſt in his motibus proprie volūtatis. impetus ⁊ clipeo potentis conſtantie contegendus. Si enim procacis iniurie flamma ſuccreſcens. amicorum quempiam ſtimulo temere contradictiōis invaſerit. tantam contumeliarū ſilvam precipitanter adducet ꝙ ſubſequētis morbi rabiem ſanare non poterit balſamum neqꝫ myrra. Maxima etenim morum eſt ſemper patientia virtus
¶ Unde novus Cato
Sepe pati preſtat ꝙuis ſuperabilis extat.
Nulla valet tantum virtus patientia quantum
De prudenti bonorum conſervatione
cuſtodi illa bona acquiſita
Conſerva potius que iam ſunt parta labore
id ēqſi qđ labore acquirit̄ pdit̄ ducens ad mortem
Cum labor in damno eſt creſcit mortalis egeſtas.
¶ Rationis induſtria preſcripta conſuetudine precipit obſervat. a cuius orbita non deviat experientia naturalis ꝙ in rebus humanis ea conſervamus que amplioꝛi fuerint exercitationis labore queſita Nam ſi momētanea prodigalitate pereant que venturis profutura vſibus non ſine magnis vtriuſqꝫ hominis diſpendijs serioſe cōgeſſimus. ſubſequetur mendicitatis opprobrium mentis noſtras relinquens flebiles atqꝫ meſtas
Cum labor in damno eſt creſcit mortalis egeſtas ¶ Unde novus Cato
Plus conſervabis que cum labore parabis
Cum labor ipſe perit paupertas ledere querit.
De liberalitate in dapibus obſervanda
id eſt liberalis in dapibus ⁊ pmijs.
Dapſilis interdum notis ⁊ charus amicis
hic incipit cōſtructionē .i. dives ſis nemo ſibi ſecūdus.
Cum fueris felix ſemper tibi proximus eſto
¶ Attenta varietate temporis ⁊ perſonarum qualitate previſa. nunc profuſioribus eſt vtendum ſumptibus. nunc moderantius reſtringendum vt in omnibus recte circumſpectionis moderatione penſata. non videaris ſuperfluus vel avarus Hec autem omnia previdēs charitatis ꝑtermiſſo or:

dine. liberalitatis tue copias non ſic effundes in alios. vt poſtmodū tarde penitens videaris egere ꝓ penitentia ſerotina tandem recolens te puerili ſe rationis ordinem corde meſto Cum fueris felix ſꝫ tibi proximus eſto.

¶ Unde nouus Cato

Interdum notis tribuas ꝛ ſufficenotis:
Ac tibi ſemper eris charus cum diues haberis

De diuerſis hominum ſtudijs.

terre cupis culturas.
Telluris ſi forte velis cognoſcere cultus
In georgicis ꝓ magis noſcere ſtudes cupis.
Virgilium legito quod ſi mage noſce laboras
naturas ille liber deſcribit eas
Harbarū vires. Macer tibi carmine dicit
contra alias prouincias contra carthaginenſes
Si romana cupis ꝛ punica noſcere bella.
poetam dei bellorum deſcribit.
Lucanum queras qui martis prelia dicit.
aliquam placet ab aliqua ſtudendo
Si quid amare libet vel amari diſce legendo
id eſt ouidiū in de arte amandi id ē ſed ſi is animus tibi ſit.
Naſonem petito. ſin autem cura tibi hec ſit
.i. ꝑ ſapientiā q̄ ē ꝓcioſior cūctis opib⁹ ꝛ oēs theſauri non valēt illi cōpari
Vt ſapiens viuas. audi que diſcere poſſis
id eſt remotum tempus eternū.
Per que ſe motum vitijs dedicitur euum.
pñs ſis ꝑ quā reges regūt ꝛ omnia diſponūt
Ergo ades que ſit ſapientia diſce legendo

¶ Spiritusſancti gratia ſeptiformis hominibus varia ſue liberalitatis bona diſtribuens ad multiplicia exercitationum ſtudia nos inclinat Aliūm quidem agricultura delectat. cuius peritia Uirgilius in bucolicis venerante effatur. Alium vero arte medicinali promouet vt cognitis herbarum viribus. facilem humanis corporalibus exhibeat medicinam. Et hāc Macer facili carmine patenter oſtendit. Alium hiſtoriarum ꝛ rerum bellicarum notitia decorat. Quantū laudis putas ſit. multoꝝ res ſcitu dignas memoriter noſcere ꝛ exemplum illuſtre ad omnem caſum proferre Si igitur romanorū bellica geſta ſcire cupias Lucanum punica bella canentem ſtudioſe legas Si quis vero furijs agitatus letalibus venerce ſeductionis gymnaſiū nititur introire Huius defuſionis regulas Ouidius elegiaco carmine declarauit. Quiſquis autem premiſſis his omnibus decreuerit feliciter agere. vitam polire morum ſchematibus et virtutum ſplēdoribus redimere. frequentis eruditōis regulis aurēs iclinet dociles

per quas ſublime vitalis eminētie cacumen attinget. viciorꝝ deſernēs ſordidū ⁊ obſcuꝝ Per q̄ ſe motū vitijs deducit eū. ¶ Uñ nonus Cato

Terre culturas quas ſic cognoſcere curas.
Ecce tibi maro deſcribit carmine claro.
Si magē naturas cognoſcere vis quoqꝫ curas
Herbarum vires ſic tu Macrumqꝫ requires
Quot ſi ſudores belli cupis atqꝫ labores
Lucanus dicit que ceſar prelia vicit.
Si veneres mores requires ⁊ eius amores
Ouidium queris qui carmine dicit amoris.
Sed nunc quiſquis erit ſapiens qui viuere querit
Aſſit ⁊ hec diſcat vitijs ne vita fatiſcat

Omnibus prodeſſe non deſinas

In dignitate poſitus hoībus cōmodare

Si potes ignotis etiam prodeſſe memento.

pro vtile eſt tibi in regimine poſito p̄ merita ⁊ beneficia

Utilius regno meritis acquirere amicos

¶ Nullū certius reperitur bonitatis inditiuꝫ q̄ꝫ data deſuper diſtributionis donaria multiplicare q̄ꝫ plurimis. ⁊ cōmunicatōe beniuola liberaliter elargiri. nā ⁊ hec nature cōditor deus nobis oſtendit euidentius ⁊ mirabilius operatur. quod multiplices ſuarꝝ diuitiarꝝ aceruos nō in arcis tutioribus peſſulo cupide voluntatis recluditur ſꝫ magnifica largitate diſtribuit ⁊ effūdit Nā iuxta ſcripture teſtimoniū. ſolē ſuū facit oriri ſuper bonos ⁊ malos. et pluit ſuper iuſtos ⁊ iniuſtos. Imitans igiꝫ tante veneratōis artificē nedum in amicos ⁊ beniuolos te ſtudeas prebere beneficiū. ſed in extrancos et ignotos Nā ſic p̄bame preconia ⁊ virtutis premia cōſequeris. ⁊ amicorꝝ nūerorꝝ nō nullos ſuſpities in amicos. quos primitus habueras inimicos

Utilius regno meritis acquirere amicos ¶ Unde nouus Cato.
Proſis ⁊ ignotis ⁊ nō ſolummodo notis
Rex eſt mendicus cui non eſt vllus amicus

Non alta ſapere concupiſcas

dimitte ſecreta id eſt celeſtia

Mitte arcana dei celumqꝫ inquirere quid ſit.

tu altiora ne quefieris dicit ſapiens;

Cum ſis mortalis que ſunt mortalia cura

¶ Mundane ciuitatis pollitio tunc iuſtis legibus agitur ⁊ rationis moderamine gubernatur. cū vnumquodqꝫ entium ſue inſtitutionis metas nō deſerens ad altiora ſe ⁊ ſibi impertinentia nō erigitur importune Non igitur contendat humane defectibilitatis imbecillitas ſuperuacue indignationis moueri ſertuinio. aut varia curoſitate turbari. vt ad diuinorū ſecretorū ſuſpitijs ⁊ ſpōſoribus aures credulas exhibere. Nam ſcripturis diuinis inducitur q̄ perſcrutator maieſtatis opprimetur a gloria. Et ore proprio veritas in euangelio intonat. Nō eſt veſtrū noſce tempora vel momenta que pater poſuit in poteſtate ſua. Hoc etiā indicit communis

animorum conceptio. q; ſis qui in creatione proprio fretus arbitrio prout voluit omnem creature ſpeciem produxit inciſe. Sic in eius regimine ac manu tenentia nullum nature conſilium depoſſit adeſſe. nulla ergo conſideratiõis indagine. niſi decipias precognitionis oculuz dirigas ad futura. Cum ſis mortalis q̃ ſunt mortalia cura ¶ Unde nouus Cato
Ad ſecreta poli curas extendere noli
Cum ſic tractatur quid ſit mortale curatur.

q; mors non ſit timenda

relinque timorem mortis ſcz timere mortem.

Linque metum leti. nam ſtultū eſt tpe in omni

ſcz nimis perdit cõtra eſt memorare nouiſſima tua

Qui mortem metuit amittit gaudia vite

¶ Mortalis humane vite ſeries hac conditione ſtadiuz terrene conflictionis ingreditur vt tandem aliquotiens libens vel inuite diſcedat. In quo quidem agonis examine ſic pugnanduz eſt viriliter. ſic fortiter dimicandū quaſi momentis ſingulis deberet huiuſmodi p̄liū terminari Sane illuſtribus animis hec ſeparatio nõ eſt metuenda ſummopere. quia iuxta Senece ſententiam hac cõditione mundū intrauimus vt aliquotiens exiremus. Et ideo natura hominis cenſetur eſſe non pena a cuius generalitatis participio nullus mortalium meretur excludi Uirtualis ergo pfectionis integritas vitam hãc dignitatis p̃rogatiua nobilitans. future felicitatis p̃mi nis degustãdo mortis pauorē ſubytiat. ne vite p̄ſentis indutie dū continuo timoris mordeꝭ aculeo tranſigantur in miſeria ꝛ lite Qui mortem metuit amittit gaudia vite ¶ Unde nouus Cato
Moris inque metus vt poſſis viuere letus
Stultitiam ſeruas ſi vite gaudia perdas

In ira de nullo contendas

id eſt tu paſſionatus litigare.

Iratus de re incerta contendere noli.

perturbat paſſio rõem videre

Impedit ira animum ne poſſit cernere verum

¶ Dum iracundie furor ebulliens tanq̃ hoſpes improbus arcana mētis inuaſerit. tūc anima pprio viduata p̃uilegio. ꝛ diro ſenſualitatis vinculis. alligata. recte deliberationis iuditiū non admittit. ſed potius bella cõcipit intonat iurga. ꝛ cõtumeliarū ſeminaria ore procaci diſtillat. Uerū tanto ſeuientis diſcretionis naufragio. nõ expedit in cõſilijs vſurpare deliberationis officium. ſeu in iuditijs ſententie calculum pmulgare. donec paulatim relegato tante acerbitatis hoſpite. anima tandem propria liberate potita in priſtine amenitatis temperiē reparetur. Alioquin ſi ſecus fieret diſtorte conſultationis vocem adderet. ac iuditiū coutuma ꝛ atq; ſenium. Impedit ira animum ne poſſit cernere verum. ¶ Unde nouus Cato
In nullis rerum videt iracundia verum
Ac dubijs cauſa certabis non ſine cauſa.

De ſumptuū ⁊ expenſarum honeſtate.

in impenſas qn̄ opoꝛtunitas requirit
Fac ſumptum ꝓpue dum res deſiderat ipſa
liberaliter id eſt vbi qn̄ ⁊ q̄bus opoꝛtet
Dādū etenim eſt aliquid dū tp̄s poſtulat aut res.

¶ Tanta rebus humanis adheret mutabilitas. ꝙ in his nulla pōt diuti-ne parilitatis adequatio repiri. qua propter licet ꝓdigalitatis vitiū bonis aduerſetur moꝛibus. nonnūq̄ʒ tamen cum neceſſitas tp̄is hoc et negotioꝝ inducunt pleno coꝛnu vacundum eſt ſumptibus. ⁊ tunc virtuoſe aggredie-ris. de qua alias ſi deeſſet caſus neceſſitatis. ſuperfluitas vocabulū repoꝛ-tares Dandum etenim eſt aliquid dum tempus poſtulat aut res

¶ Unde nouus Cato
Fac cito quod debes quando diſponere debes.
Sed cum debebis pꝛo tempoꝛe remqʒ videbis

De ſocioꝛum offentione precauenda

pudoꝛē ⁊ ſcandalū ſocioꝝ tu id eſt oſculare nō reuelare
Quod pudeat ſocios prudens celare memento.
qui non ſciebāt repħendant qꝫ tibi ſoli notū fuit.
Ne plures culpent id quod tibi diſplicet vni.

¶ Naturalis legis inſtitutio. coꝛdibus humanis caracteris indelibilis an-notationi confixa. reciproce charitatis poſtulat vnionem. indicēs ſingulis. ꝙ in quibus ſe deteſtantur offendi alijs offendiculum non immittant Hāc iuſtiſſime ciuilitatis legeʒ vehementer impugnant deriſoꝛes inuidi. qui ſui pꝛopꝛij reatus pallientes malitias contra pꝛoximoꝛum culpas detractio-num armant aculeos. ⁊ irriſionis iaculis aliene fame preconium lacerant et impugnant Pone igitur cuſtodiam oꝛi tuo ⁊ ne omnibus odioſus appa-reas ſcandalizaris pꝛoximis. linguam maliloquā ꝓhibe ⁊ premuni Ne plures culpent id quod tibi diſplicet vni. ¶ Unde nouus Cato.

Pꝛudens celabit quod amicus turpe putabit
Nam culpent plures qꝫ ſolus pandere cures.

Mediocribus contentus eſto

Thereū. valde vtile in vita ne qꝫ nimis. Hoꝛa. tuta ⁊ puula laudo.
Quod nimium eſt fugito puis gaudere memēto.
ſecura eſt magis paruo nauigat
Tuta mage eſt puppis modico que flumīe fertur.

¶ Nature ſagacis conſiderata temperies que iuxta quendam ſapientem puis minimiſqʒ contenta eſt. omnem ſupflue curioſitatis voluptateʒ dene-gat ⁊ abhoꝛret vt nec in coꝛpoꝛis oꝛnatu pompoſitas. nō ingeſtu voluptuo-ſitas nō in ferculis guloſitas. nec feralis timiditas appareat in conuictu. Si ſecus egeris. limites moderate rationis excedens hominibus conſti-tues ſcandalum ꝟtutis exitiū. ne nouiſſime te reperies aduerſariū tibi ipſi Amplioꝛa ergo ⁊ maioꝛa te iuxta ſapiētis ꝯſiliū ne q̄ſieris. ⁊ abuſus rotā-te foꝛtuna ruinaʒ foꝛtune deſolatōis adducat. ſed paucis leta mente cōtem-

tus. eo magis vtere quo in exiguo fluminis alueo ſecurius nauigatur Tu
ta magis eſt puppis modico que flumine fertur ¶ Unde nouus Cato.
Et tu modicū ſperas nimium fugiendo repellas.
Fit ſecura magis in paruo flumine nauis

Ex iniquitatibus pſperari non cōfidas

valerius. lento quidem paſſu deus ad vindictā procedit

Nolo putes prauos hoīes peccata lucrari.

per aliquot tpa occultantur manifeſtant

Temporibus pcta latent ⁊ tempore patent.

¶ Si diuitem diſpenſatōis ſeries. nullis humane conſideratōis incluſa li
mitibus attendatur efficatius. ⁊ crebre ſpeculationis oculo ppēdatur nul
lam ingentioris admirationis dubietatem reperies. Ꝗꝫ conſideratio vite p
ſentis ſtudio. nonnulli laxatis frenis laſciuie per aeram pprie voluntatis
aut verius voluptatis excurrunt vacantes ocijs teterrimis implicati deſi
derijs. nihil licitum. ſed ad libitum facientes. Et hi quidē vt in plurimum
ſublimantur honoribus. iocundātur diuitijs. Et in totius humane congra
tulationis gloria pſperant Uerū impſcrutabilis pcelſi diuinitatis oculus
attingens a fine vſqꝫ ad finem fortiter. dum ſolite lōganimitatis patientia
laureatus tot largiflue liberalitatis donaria ſenſerit in gratitudinis demer
ſa naufragio. ⁊ debitis officiorꝫ carere ſtipendijs ac pctōrū animū ad tantā
deueniſſe veſaniaꝫ vt ſui largitoris imemor. preſumptiua temeritate ſedu-
ctus ſuis acerbit meritis quod referenter offerre debuerat donatorib⁹ mox
tantis iniuriarū cōuitijs exacerbata diuinitas abiecto protelate patiētie
cipeo. vt tanti reatu ſceleris nec pacientia victum. nec beneficijs emollitum
gladiū diſtr cte ſeueritatis acuit. ⁊ cōmutās iuſtitiam in iudiciū vbi pecca-
tor ongioris vite mora. ⁊ deſiderijs anime ſue temerarie credulitatis volū
tate confidit. repentinus interitus ſuperueniens oēm optate proſperitatis
terminū intercludit Et iuſtiſſimo quidem equitatis iudicio agitur vt qui in
multuꝫ tempus ad veniā. ad diuine maieſtatis iniuriam retrorſit. extrema
ſue vite tpa careāt beneficio creatoris Et hanc diuine aiaduerſionis regu-
lam omnes filij adā meticuloſo mētis ſcrupulo ante cordis oculos frequen
ter ſtatuant. ⁊ in ſue memorie ſecretarijs diligenter exerceant. Tēporibus
peccata latēt. ⁊ tēpora patent ¶ Unde nouus Cato.
Abſit opinari pro nos peccata lucrari
Primo celeant peccata deinde reuelant

De homontionibus

Statius maior in exiguo regnabat corpore virtus

Corporis exigui vires contemnere noli

et prudentia ille prius lucet id eſt vires corporales

Conſilio pollet cui vim natura negauit.

¶ Spinarum preacuta denſitas. roſei floris amenitate letatur. ⁊ teſtea nu
cis duricies nuclei dulcedinem prudenter abſcondit. Et nō nunꝗꝫ lutea
vaſa figuli precioſis aromatibus profunduntur Sic perſepe humane gene
ratōis abiecta corpa indecora effiges mēbrorū ɔpoſitōe difformia inſignio
ris anime titulis decorantur. Porro huius iacturam diſpendij ſapiens

breui dolore compenſat. Namdum in ſubiecto hominis ſapientia preſi-
det virtus obſequitur. tanq̄ familiaris vernacula comitatur corpore mol
lis pauperiem non ludere expedit Nam ancille difformitas in patriſ fa-
milias domo toleratur facillime vbi domina immenſi decoris ſchemate ra-
diauerit Conſilio pollet cui vim natura negauit ¶ Unde nouus Cato
Ne reputes viles in paruo corpore vires
Ingenio pleno ſors viribus extat egeno

Maiori cede ⁊ etiam pari ⁊ q̄nq̄ʒ inferiori.

noueris in robore vel fortitudine ſcʒ illi

Quem ſcieris nō eſſe parem tibi tempore cede.

qui victus fuit vinci.

Victorem a victo ſuperare ſepe videmus.

¶ In corporalibus exerciciis in collationibus ⁊ ſtudiis nō ſemper expedit
potentiorem. victorie prerogatiua potiri. ſed nōnunq̄ poſteriorem ſe finge
re in certamine qui priori poterat inueniri. nedum ſemper in alios domi
nationis imperium veudicare nititur. interdum exoſos pluribus et multi
pliciter prouocatus eo ſuccumbat vilius. quo a victo fuerit ſuperatus. Et
hoc vincendi genus retrogradum nos omnes generaliter videmus Victo
riam a victo ſuperari ſepe videmus ¶ ¶ Unde nouus Cato.
Spernere tu noli quin cedas ſepe minori
Et qui victorem tenuit iam victus honorem

De omni contentione fugienda

amicum tuum litigare

Aduerſus notum noli contendere verbis.

maxima diſcordia ſicut ignis creſcit ex lignis

Lis minimis verbis interdum maxima creſcit.

¶ Ignis materialis facili palearum aduſtione ſuccenditur cui ſi lignorum
ſtruere crebra reſtitutione frequenter apponas in atrociam flammaruʒ in-
debilem conualeſcit. ſic in amicorum conuictu modica iniurioſe vocis ſemi
naria in contumelias pullulant. vinculis amicitie perpetuo diſſipatis
Et hoc malo mihi ſapienti deteſtabilius vt theſaurus incomparabilis ſum
mi laboris artificio conquiſitus. rumuſculus vnius momenti depereat.
Et prouocata iniuriis amicitia iam in amicum. gladium hoſtilitatis acu-
it dum crudeſcit. Lis minimis verbis interdum maxima creſcit
¶ Unde nouus Cato.
De verbis paruis creſcit lis vſq̄ʒ ſub armis.

De fuga inuidie

cum magna diligentia.

Inuidiam nimio cultu vitare memento

inuidia inuidiam pati graue.

Que ſi non ledit tamen hanc ſufferre moleſtū eſt

¶ Puſillamitate depreſſa pauperies proſperitatis indigia ⁊ emula ho-
neſtatis dum alieni proſperitati dolenter inuidet Primos in ſemetipſa

propꝛie malignitatis aculeis experitur. Non enim diuine legis imperio vlla ſanctio reperitur equioꝛ q̃ iniquitatis artificem ſue inuentionibus le=gibus interire. Anxiatur equidem ſenticoſi liuoꝛis attractu. ꝛ attendit ali=quos proſperari ſuas reputans iniurias Et quicquid alteri preconizantis fame contigerit repuat ſibi nocium ꝛ infeſtum· Qui ſi non ledit, tamen hāc ſufferre moleſtum eſt ¶ Unde nouus Cato.

Inuide cultum fugies chariſſime multum.
Mentem liuoꝛ edit ſi non in tempoꝛe cedit

De ſoꝛtilegijs ꝛ diuinationibus

facere ſoꝛtilegio.
Quid deus intendat noli perquerere ſoꝛte
facere per ſapientiam .i. ſine tuo conſilio
Quod ſtatuit de te. ſine te deliberat ipſe

¶ Si diuine mageſtati latrialis reuerentie obſequium prebere ſtudeas. tā te ſuperſtitionis macula in vie voluntatis affectibus ſecludantur. vt diuine voluntatis at diſpoſitionis circa futura contingētia onerosus exploꝛatoꝛ exiſtas ne illud maledictū moſayce legis incidias Beſtia que tetigerit mō=tem lapidibus obruetur Seu in illud comminatoꝛium ſapientis Centem platoꝛ mageſtatis opprimetur a gloꝛia Quod enim amplioꝛis demente re peritur iudicium q̃ vile patris familias mancipium· ꝛ eius redemptum uſu=miſſum ite. ꝛ ſpeciali gratia manumiſſum in tantam preſumptionis erigatur arrogantiam. vt parilitatem dominationis aſpiret anhelans inuito domi=no vt ſecretarius conſcius habeat Uerūtñ nonnulli moꝛtaliū eo dexterius quo contumacius iugum deitatis abijciunt. dum abuſiue mētis pꝛoteruia ido=latrie veſaneam ſimilantes. magos conſulūt ꝛ ariolos caracteribus ꝛ figu ris intendunt reſponſis demonum ꝛ phithonum ſtridoꝛibus veritatē cōijci unt futuroꝛum Alij vero ex garritu auium ꝛ ex earum intuitu a motu mem broꝛum. ꝛ a mulierculaꝛum aſpectu. ab igneis pyramidibus. ab aquaruꝫ gurgitibus. a lineis manuum. noticiā decerpere moliuntur. in diuine ma=ieſtatis iniuriam feminarum reuocantes idolatrie. ꝛ contrarias crimino ſe affectiones aſſequentes

¶ Unde nouus Cato.

Quid deus ipſe velit cur ſoꝛs tua diſcere querit
Te ſine diſponit quicquid tibi reddere nouit

De animi foꝛtitudine in aduerſis ꝛ ini=quis iudicijs obſeruanda

tu cōſtāti a iudice iniuſte.
Eſto animo foꝛti cum ſis damnatus inique
nullus etiam non damnatus.
Nemo diu gaudet qui iudice vincit iniquo

¶ Cum violentia iuſticie perſecutrix te precipitanter inuaſerit. tunc aīmus virilibus vtendum ſtatuas. mollicie feminee leuitatis expulſa. Alioquin ſi rigoꝛis ꝑtinaci· equo vecta ſuperbie. per cāpos arbitrarie volūtatis excurreret nulla cōtradictionis obice ꝑpoſito totā ꝯfrinderet ſegetē rōnis

¶ Si ergo in calūnioſo iudicis auditorio per penam condemnatus extiteris conſtantie murum ac reſiſtentie vallū feſtines opponere ne iuſticie materiam depulſam inueniat. aut parietes inclinatos Nam recte rationis iudicio duplici plaga cōteritur. qui damnabili mulctatus iniuria ⁊ diſſimulatione malignandi fiduciam tribuit inimico Nemo diu gaudet qui iudice vincit iniquo ¶ Unde nouus Cato.

Si fortis factus ſub iniqua lege coactus
Non gaudet multum quem lex mala ſeruat inultum

De bonis ſociis acquirendis.

idem.

Cum tibi vel ſocium vel fidū queris amicum

rerū affluentia honeſta

Non tibi fortuna eſt hoīs ſed vita petenda

¶ Si preclarum amicitie fedus cū quolibet hoīm volueris adipiſci. nō nature claritatis inſignia. non fortune venuſtatis preconia. nō copioſe ſupellectlis farcinulas. non mūdane dignitatis primitias intuere Sed ſi ſciencie claritate perfuſus. ſi virtutū pondere trabeatus. ſi fame preconizantis munere laureatus extiterit. etiā ſi blandientis fortune nouercantes experiatur inſultus huius amicitia poſtulanda ſedulius amplectēda virilius ac totis conatibus obſeruāda. Nō tibi fortuna eſt hominis ſed vita petenda ¶ Unde nouus Cato.

Si quis amicari ſibi vult ⁊ ſe ſociari
Non fortunatum querat ſed morte beatum

Litem ne renoues

diſcordie anteacte post pacem factā renouare

Litis preterite noli maledicta referre.

habitas iam ⁊ ſopitas renouare

Poſt inimicitias iam meminiſſe malorum eſt.

¶ Flebiles beluarū atrocitas leuiſſimi concitatur iniuriis nū q̄ priſtine leſionis iniuriam derelinquens Homo vero nature ſolemnioris artificis procreatus. dum froro rationis aſtringitur indifferenter ampliato diſcretōis pallio ſine cauſis vrgentibus conturbatur rarius. ⁊ ſcelerius mulcetur. q̄ ſi ſemel ſi accepta iniuria ɔſueuerit prioris iracūdie moroſus repetere. ⁊ pacis catenā diſſoluere malignitati inſcribitur ⁊ creditur indecorū Poſt inimicitias iraꝫ meminiſſe malorū eſt ¶ Unde nouus Cato.

Quiſqꝫ ſit oblitus litis iam factus amicus.
Nam memor irarum homo non eſt preteritarum

De laude ⁊ vituperio ꝓprio

qꝛ laus ꝓpria fordet vituperaueris tu

Non te collaudes nec te culpaueris ipſe

ſtultos vana

Hoc faciunt ſtulti quos gloria vexat inanes

¶ Phylargiria pompoſa ventoſitas, aure ventilabro blandiciis illecta

propria ſeducta iudicijs dum ſe probitatis merita indebite conſiderationis menſura perpendit a rationis tramite deuiat ⁊ oberrat. Dū em̄ ſe ſupra ſe ampulloſa temeritate ſuſtolit. magnificorum actuum excellentiam vſurpat Et dū exterius vox preconia ipſa merita dolenter abſentat tunc oſtentator immerite laudis emulis multifluæ cōmendatōis titulis ſibi laudis preconium ſolemnizat. Uerum hec peſtifere ſeductionis macula eo precauenda diligentius. ⁊ ab agro conſcientie maturius ꝓpellenda quo ingratitudinis contagiata veneno in offenſo diuine maieſtatis attemptat. quam abſorbet cecitatis fouea profundiſſima ⁊ immanis Hoc faciunt ſtulti quos gloria vexat inanis. ¶ Unde nouus Cato

Laudem vel culpam ſi ſibi quiſquis donat
Conuenit hoc varijs quos gloria vexat inanis

De moderata poſſeſſionū diſpenſatione

acquiſitis ꝑ laborē vel induſtriā impenſa
Utere queſitis modice dum ſumptus abundat
.i. cōſumitur ꝑus tpe acquiſitū eſt
Labitur exiguo quod ꝑtum eſt tempore longo.

¶ Si perflante borea. ⁊ aquilonis vehementia cōſpirante protenſis velis ac nauigio libero in altuz pelagus ſcapham impegeris ſecuturi naufragij diſcrimina non euades Sic conformi paralitatis exemplo dum exigua dotatus ſubſtantia ſumptus multifarios excercere contendis debilitato protinus fundamento tue proſperitatis ſerenitas ſubitam corruet in ruinam. Et dum prope fatuitatis experieris ſtipendia. deriſionis patieris obrobrium Ho future quidem paupertatis inopiam. famoſa conſtituo domicilia dum quotidiani victus peculium ſine augmenti beneficio. ablatione continua detraho ⁊ emungo. Labitur exiguo quod ꝑtum eſt tempore longo. ¶ Unde nouus Cato.

Parum diſpenſa cum poſſit creſcere menſa

Secundum locorū aut temporū variatōez. te diuerſum exhibeas

ffinge te inſipientem .i. loco ⁊ tpe oportuno
Incipiens eſto. dum tempus poſtulat aut res.
inſipientiam fingere .i. vbi ⁊ qn̄ oportet
Stultitiā ſimulare loco prudentia ſumma eſt.

¶ Si recte deliberationis cautelam humano conuictui morez geras. te exhibere feſtines. non vniformem conformiter ſed difformiter vniformem Dum em̄ ſapientiū conſiſtorijs aut ſenatorum cōſilijs intereſſe contigerit. tunc grauitate fungendum eſt. ⁊ iucunditatis relegato tripudio cōuenit maturitatis ſolio ſtabiliri Cum vero ſtudioſi laboris relegato diſcrimine conhabitantium multitudo ludicra recreatōis ſolatia in laboris premium proſequitur. tunc fas erit in diſciplina moderationis attenta grauitate. iocoſitatis ſolaria miſceantur ¶ Et quanto pro loco ⁊ tempore in his ridiculorum geſtibus te vberiorem prebueris. tanto amplioris prudentie cōſequeris preconia. ¶ Nam huiuſmodi virtualis moderatio. cen

ſetur actualis vite ductrix pariter ꝛ alumna. Stulticiam ſimulare loco pru‑
dentia ſumma eſt ¶ Unde nouus Cato.
Teſtolidum finge quando res ammonet inde
Eſſe loco ſtultum hoc ſepe fit vtile multum

De fuga luxurie ꝛ auaricie declinatione.

fornicationem adulterium ꝛc.
Luxuriam fugito ſimul ꝛ vitare memento
qꝛ vitā abbreuiant coitus cura nimia
Crimen auaricie nam ſunt contraria vite.

¶ Celebrioris fame titulos ꝛ virtualis conſiſtēcie iubar rutilans. ſibi de‑
ſiderans coaptare. veneree delectationis nefandum imperium ꝛ formidande
cupiditatis ambitum declinare feſtinet Nam ſi quis tā amariſſime ſeruitutis
cōpedibus ſemel fuerit alligatus libertate proſcripta toti viciorū collegio
vectigalia ſeruitutis abyciet viliſſimo tandē caractere notatus infamie
¶ Unde nouus Cato.
Crimen auaricie nam ſunt contraria vite
Non eris auarus nec eris tu luxurioſus

Omni ſpiritui non credas.

aliqua narranti tibi.
Noli tu quedam referenti credere ſemper.
parua danda multiloquia raro deeſt peccato
Exigua ē tribuēda fides qꝛ multi multa loquūtur

¶ Sagax nature diſcretio mirādo preſagio mores inſtruens. humane cor‑
pore duplex audit⁹ organum ſtabiliuit. p hoc patenter inſinuās hoibus de‑
bere auditu pcipe plurima aſſenſu vero recipere pauciora Nondum lingue
volubilis loquacitas. emula ꝛ ignara certitudinis more arundinis agita‑
te. ad omnem ventum garrulitatis impellitur. falſitatis circūamicta pallio
hoſpitem ſuum falſa credulitate ſeducit Et dum falſitatis primitie rumo‑
res crebra repetitione ſuccedunt. venenoſe mēdacitatis arguunt ꝛ in acto‑
rem ſuum ſiniſtre opinionis diſpēdia machinātur Exigua eſt tribuenda fi‑
des quia multi multa loquuntur. ¶ Unde nouus Cato.
Raro credatur cuiqꝫ ſi multa loquatur
Unde relatori tu ſemper credere noli

De immoderata vini aſſumptione

.i. ſi tu inebriatus fueris .i. nō teipſum excuſabis
Quod potu peccas ignoſcere tu tibi noli.
nam vt ait ſcriptura Omnis creatura dei bona
Nam nullū crimen vino eſt ſed culpa bibentis

¶ Tergiuerſatrix humane abuſionis temeritas. licet innumeris obnubile‑
tur erroribus in hoc tū precipue patrocinium ſue vicioſitatis aſſumit. q a re‑
bus creatis que iuxta ſcripture teſtimonia a ſummo artifice facte ſunt opti‑
me nō ſine creatoris iniuria ſue tranſgreſſionis maculas commentatur
Nam cum hoies veneris detinētur voluptatibus violentū nature cauſantꝭ

impulſum. Si vero gaſtrimargialis ingluuies eos vehementer obſederit adeo vt perſepe noctes patiantur inſomnes. in calicibus euacuandis ebrietatis crapula delibuti. liquoris fauos replicans ſue turbatōis materiam aſſeuerat. Sicut hi omnes agitati ſpiritu inſipientie errauerunt in modo non in via. Nam libero arbitrio volūtatis attento quod indifferenter ſe exhibet ad vetitū ꝛ exceſſum nulla poterit delinquentie macula creaturis adijci que madula ſola ꝛ in ſolidum remanet in arbitrio cōmittentis Nam nullū crimen vino eſt. ſed culpa bibentis Unde Ouidius

Certa tibi a nobis dabitur menſura bibenti
Officium preſtent menſq; pedeſq; ſuum ¶ Unde quidam
Si bacho. veneriq; vacas. qui cetera ſubdis
Subiuga veniſti. libertas tunc periitq;

Secretum tuum fideli ſocio. egrotum corpus cōmitte perito medico

ſecretum cōmenda ſecreto amico

Conſilium arcanum tacito cōmitte ſodali.

curationē corporis egroti cōmenda experto

Corporis auxilium medico cōmitte fideli.

¶ Humane nature ſpēs diſſimili copulata cōiugio anime ꝛ corporis ꝯtraxit vnionem ꝛ vtriuſq; incōmodis creatrix natura prouidit. ne crebre fatigationis baculo homines frequenter attriti in deſperatōis foueā laberētur ꝛ aīe quidē in procurando ſolatio amicitie federa prudēter aptauit. quibus alternatim cōicatis mentis angarijs. mutue cōſolationis ſtipēdijs dimulcemur. Si vero corporales moleſtias expiri cōtingat. medicorum pitiā cōſulenda cenſuit. q̄ herbarū viribus ꝛ pigmentorū virtutibus nature dōna refertiūt. quos hōnorari ſcriptura cōmemorat. ſicut refert nepotulꝰ patrueli· Corporis auxiliū medico ꝯmitte fideli ¶ Unde nouus Cato
Res occultande tacitis ſunt participande
Si non vis ledi medico tu crede fideli

De conſtanti propoſito in aduerſis

id eſt aduerſas fortunas pati impatienter

Succeſſus indignos noli ferre moleſte

cōcedit ſpe proſpera hoībus per grauiorem ruinam.

Indiget fortuna malis vt ledere poſſit

¶ Si fortune ſeuientis proſperitas. te valida turbatione cōcuſſerit non te ſubbito moueat ſubire perturbationis impulſus. ſed propria demeritorum facinora reminiſcens. a diuine bonitatis iudicio hoc retributionis iudicium cenſeas proceſſiſſe. Superne q̄dem equitatis hoc iudicio ſeueritatis in pſiti gladium diſcretōis obijcit. vt vexatio tribuat intellectum. reprobis vero et a filiorum numero perpetui anathematis diuiſione ſecluſus. mūdane proſperitatis fouet ſubſidio. tan q̄ meritorū vacuis ac vili remuneratis numiſmate quos tū in ſortē heditatis perpetue. ꝛ in numero filiorū agnoſcit
Indulget fortuna malis vt ledere poſſit ¶ Unde nouus Cato
Prauos ſucceſſus noli tu ferre moleſtus.

Sepe mali florent vt poſt ſua gaudia plorent.

De prouidentia

longe ꝓuide q̄ futura ſunt has aduerſitates patienter

Proſpice qui veniunt hos caſus eſſe ferendos.

iacula ꝓuiſa minus ledunt. omne quod

Nam leuius ledit. quicquid ꝓuidimus ante.

¶ Docent nos ſalomonis eloquia. vt palpebre dirigant greſſus noſtros Et iuxta poetarum carmina iam bicipitis imitetur effigiem. qui priora con ſpiciens poſteriora non negligit ad fortune iacula mentis oculos diligēter oppone vt dum forſan in poſterum proſperis recedentibus. ⁊ aduerſa ſorte ſequuta in gladium durioris caſus impegeris. moderatiori mēte ſuſtineas que proueniunt animo preuidente Nam leuius ledit quicquid preuidimus ante ¶ Unde nouus Cato.

Nam fere iacturam leuius quam cerno futuram:
Res improuiſa non bene ledere viſa

De mētis cōſtantia in caſibus aduerſis

in aduerſis fortunis ſpernere tu

Rebus in aduerſis aīm ſubmittere noli.

Eſopus ſpem decet amplecti. ſpes eſt via prima ſalutis.

Spem retine. ſpes vero hoīem nec morte reliquit

¶ Si impetus fortune ſeuientis tue mentis hoſpitiū inuaſerit. aut concuſ-ſus corpore molis angulis ferali proximet demētia non idcirco mentis cō-ſtantia muro vallata fortitudinis in foueam deſperationis accedat. ſed cli-peo confidentie fortioris armate. omnes e[q]uanimiter fortunorū tempeſta-tes expectet. ſuperſtite q̇dem in animo ſpei anchora quantumcunq̨ ſeuiat mundus frendet hoſtis impetus fortune terreat. non preualebūt aduerſa-rie poteſtates non ob hoc tante ſoliditatis fundamentum corruat. ſpes qui-dem indiſſolubilis, nullo machinationis impetu te derelinquit Spem reti-ne. ſpes vero hominem nec morte relinquit ¶ Unde nouus Cato.

Nemo malis cedat ne deſperatio ledat
Omnia ſpes vincat nec nos quoq̨ relinquat.

De vtilium rerum cuſtodia

vtilem a te remouere.

Rem tibi quam noſcis aptam dimittere noli.

in principio .i. ꝓſpera in fine fortuna eſt aduerſa

Fronte capillata poſt eſt occaſio calua

¶ Si neceſſariis vſibus quicquid oportunum tibi contigerit poſſidere non per te faciliter in alterum tranſferatur. ne cum neceſſaria tibi deſint in tan-te paupertatis laborinthū repente ſubeas prodigalitatis ludibrio macula-tus Dum enim ſubſtantie partem imprudenter abigis. tota ſucceſſiue de-fluit conſtituendus es in proximo in paupertatis menibus ⁊ in valuą
Fronte capillata poſt eſt occaſio calua ¶ Unde nouus Cato.

Fronte capillata bona res non ſit reprobata.

Ut maneant illi quos dimiſere capelli

Attende preſentia. futura prouide

qd eſt preſenti videſepe .i. qd futurū ſit.

Quod ſequitur ſpecta q̄dq̄ꝫ imminet an̄ videto

ſequere iam bifrontem frequenter vicet an̄ ⁊ retro

Illum imitare deum partem q̄ ſpectat vtramqꝫ

¶ Moderatricis prudentie cacumen circūſpectionis oculo meditari ſtudeat preſentia ⁊ futura. ſentente venerabilis Senece nō immemor ſic dicentis Si prudens eſt animus tuus tribus tēporibus diſpenſetur pñtia ordina futura prouide ⁊ p̄terita recordare. Alioq̄n ſi actuū preter torū obliuioſus extiteris. nullius experientie regulatus induſtria in agendis tuis claudicans. nullo certitudinis fundaberis fundamento. ⁊ ſi futurorū cautelas non adijcias. futura periculorū nō euades diſcrimina Repreſentans igitur iam biformis conſiderationis effigiem. viſum dirigas vtrobiqꝫ Illum imitare ideum qui ꝑtem ſpectat vtramqꝫ Unde nouus Cato

Rem precedentem videas ⁊ cerne ſequentem

Bifrontem ianum fieri non predico vanum

De proprie carnis gubernacione.

ſanior viuas ſobrior in potu ⁊ cibo

Fortior vt valeas interdum parcior eſto

ſup̄ corpis. ⁊ natura paucis cōtenta exercitia v̄tutum.

Pauca voluptati debentur plura ſaluti

¶ Rationis imperante domino humano carnis mancipium placabili frugalitate irtatur. quod ſi ex induſtria procuretur ſucceſſiua ſaginari dulcedine. iā nō dure caſtrū rabie belli audebit inflāmare. Sed ꝑ paucis et tenuibus homo exterior contentus ſtipendijs interiorē ſtudeat ſciētiarū ac virtutum exercitijs ſaginare horrore dignum reputans ancillā preſidere dn̄e ac dn̄am famulari ſubſeruiendo quidem vitijs ⁊ ꝑſcribendo ſapintiam virtuti Pauca voluptati debentur plura ſaluti ¶ Unde nouus Cato.

Parcior eſto cibis ⁊ ſic tu fortior ibis

Uult ſalus multas paucas res ipſa voluptas

Plurimorum ſententias nō inuidas ſolus.

ſniam vel decretū cōmunitatis id eſt tu ſolus

Judicium populi nunq̄ꝫ contempſeris vnus

id eſt ne diſplicias oībus ꝑ propriam opinionē

Ne nulli placeas dum vis contemnere multos.

¶ Multorum ⁊ ſapientū ſcientiā calculo approbatā. temere ꝯtrarietatis obice nō repellas. ne aura ſuperbe vanitatis impulſus prudentie tue modū non ſtatuens. ſed tollens in aera. aliorum ſententias ꝑuipendendas tāte ſi quidem preſumptionis abuſus odioſe contentionis ſagittas ⁊ excogitatas deriſionis ſtimulos ꝑcurrit ⁊ adultos. Ne nulli placeas dum vis contemnere multos ¶ ¶ Unde nouus Cato

Nunq̄ꝫ tu multos debes cōtemnere vnus

Nam nulli placet qui ſolus abijcit omnes.

De futura beatitudine conſequenda.

.i.pͥncipaliter q̄d p̄cellit oīa.ſollicitatio ſanitatis
Sit tibi precipue qđ primum eſt cura ſalutis
q̄ ſi ꝑ bona ſunt vitupereſ qm̄ ꝓpter tuum malū regimen
Tempora ne culpes cū ſis tibi cauſa doloris.

¶ Perfectionis humane felicitas·que ſublimi bonitatis exiſtentia colloca tur feruentiori aptetur deſiderio.⁊ habita conſeruetur diligentius nam toti us humani deſiderij.apicem comprehendit. Uerūtamen ſe,noſtre erūnoſe labilitatis mutabilitas.varijs propellatur incōmodis.⁊ multifarijs tribu lationū doloribus atteratur.nō ob hoc liceat in murmuratorie lamentatio nis voces erūpere nec tēporum malignitati tribuere.ea iuſto moderamine ſtatuerunt diuinitatis arcana plena ſapientie decoris Tempora ne culpes cum ſis tibi cauſa doloris ¶ Unde nouus Cato.

Prima ſit in functis ſemper tibi cura ſalutis
Tempora non flebis ſi corpus forte dolebis

De ſomniorum fantaſmatibus

nocturnas viſiones .i.ipē hō ſperat
Somnia ne cures nā mens humana quod optat
.i.ſomnū ⁊ viſionē per ſomnū
Dum vigilat ſperat per ſomnium. cernit idipſum

¶ Nocturne viſionis fantaſmata.que diurne cogitatiōes affectatas ima gines repreſentant.abolitis repleta myſterijs non confidas. Nam ſi ea futurorum euentuum vaticinari preſagium curioſa putatione contenderis. non ſine diuine maieſtatis iniuria.diuinationis nota contaminatus cenſe beris. Sane ad eandem ſuperſtitionis ſpeciē ardēter referas laruas ſom nia ⁊ lemures. Somnia ne cures nam mens humana quot optat

¶ Unde nouus Cato.

Somnia ne cures nam fallunt ſomnia plures
Sollicitus durat qui fruſtra ſomnia curat.

Documentum vite regularis.

optas mortale
Hec quicunq; cupis carmē cognoſcere lector
documenta mortalia aptiſſima humane
Hec precepta feras que ſunt gratiſſima vite.

¶ Vitioſi cōuictus declinare,volens naufragium. ⁊ virtuoſe habitudinis iocundis indui veſtimentis.ad ſequentium preceptorū canones canetur aures bibulas inclinare quibus in cellula memorali recōditis ⁊ operis ex ercitatione compleris mortalis vite ſummā afferent gratiā et virtutibus polimite. Hec precepta feras que ſunt gratiſſima vite.

¶ Unde nouus Cato.

Quiſquis adeſſe velis ⁊ carmina diſcere queris;
Cum monitis tutis diſcas precepta ſalutis.

De nobilitate ſcientie ⁊ eius profunditas

virtutū ꝛ ſciarum virtutes ꝛ ſcias

Inſtrue preceptis, aīm nec diſcere ceſſes

dominis ſimilitudo

Nam ſine doctrina vita eſt quaſi mortis imago

ſcꝫ ſi mecum conſilium feceris habebis. i. ſi contempſeris.

Cōmoda multa feres ſin autem ſpreueris ipſe

monitorem cōtemptorem tu.

Non me doctorem ſed te neglexeris ipſe

¶ Immenſa ꝯditionis humane dignitas, diuinis priuilegiata fauoribus in ſapientialis cognitionis lumine ſtabiliter qua apprehenſa ſupernis intelligentijs ſimiles, ꝛ a neglecta iumentis inſipientibus non diſſimiles inueniuntur. Tanto igitur attentionis conamine, ab anime hoſpitio ignorantie detergens rubiginem immo iugi ſtudiorum exercitio ꝛ ſcientiarum lampade ipſam foueas ꝛ attendas ne ignorātie tenebreſcens erroribꝰ ac doctrine ſalutaris exoſa vitiorum fiat pediſſequa ꝛ propago. Nam ſine doctrina vita eſt quaſi mortis imago

¶ Unde nouus Cato.

Imbue iam mentem noſtre rationis egentem
Mens ſine doctrina ſtat vite terra ruina
Carmen ſi ſpernis tibi maxima commoda perdis
Non carmen miſſum ſed te neglexeris ipſum

Non te moueāt malorum detractiones

iuſte qm̄ malis diſplicere laudabile eſt.

Cum recte viuas nec cures verba malorum

id eſt in noſtra voluntate illud

Arbitrij noſtri non eſt quodquiſqꝫ loquatur

¶ Rectoris vite incedens per tramites artiores, ſi detractorum maliuolis oppugnari inſultibus ſi in te ꝯuictus maligneantiū oīa venenate detractōnis machinamenta cōponat, nō ob hoc ſine re rōnis ſtabilitas moueat nā hoc ſolū ꝓprium ſibi vendicat ꝟtualis ēminētia in ſolio celſitudinis collocata. q liuoris aculeos expitur inſtātius q̇bus nec ꝟboſe correctionis que ſi iniuriam ꝓpellendo vicē maldicijs referat. nec ꝟtuoſe ſtatōis culmine trāſferatur Arbitrij noſtri nō eſt qꝺ q̇ſqꝫ loquatur ¶ Unde nouus Cato

Si bonus es morum non cures verba malorum
Nulli ſcire datur quod ſemper quiſqꝫ loquatur

Celato crimen amici.

in iudicio tu exſis .i. ſalua reuerentia veritatis

Productus teſtis ſaluo tamen ante pudore

id eſt tege ꝑ ſilentiū aut ꝑ colorem aliquem. ſaluo ꝛc.

Quantumqꝫ potes celato crimen amici

¶ Ad pretoria vocatus iudicium, vt ſuper delato quolibet amicorum crimine perhibeas teſtimonium veritati quoadusqꝫ potueris amici reatus ꝛ crimina licet tibi perſpicua ſilētij cautela cōtegas ꝛ colores ſaluo tamen in

omnibus fidei ⁊ honeſtatis reuerentia: quas amico preferre cōuenit. ne de
errationis ignominia. aut conſenſu criminis morderi valeas aut conuinci
Quantumcūqꝫ potes celato crimen amici ❡ Unde nouus Cato
Cum fueris teſtis ne ſit pudor huic tibi peſtis
Non debet dici tunc per te crimen amici

De adulationum blandimentis.

molles ⁊ adulatorios   femineo more.
Sermones blandos bleſoſqꝫ vitare memento
ficta ⁊ ſimulata ē in prouerbio. i. ſub ficta ſimplicitate pretendunt fraudem
Simplicitas veri fama eſt fraus ficta loquendi
❡ Uirulentas lingue blandientis fallacias ſi nō ſurdo ꝑtereas auditu de
ceptionis laqueos non euades. Quēcunqꝫ enim de virorum numero au
dieris ſeductorio more blandiri. aut muliebri ritu ſermones vocibus deli
catis infringere aut lenocinantis lingue blandicias preoccupare ſuſpirijs
aut miſcere ſingultibus interiectis. ibi tacite captionis laqueos prudenter
aduertas. qui tanto diſponuntur efficatius. quāto ſophiſta verboſus tibi ꝑ
ſuadere nititur lingua doloſa ⁊ ſtudio malignanti Simplicitas veri fama
eſt fraus ficta loquendi   ❡ Unde nouus Cato.
Sunt bene vitandi ſermones vtiqꝫ blandi.
Sub ſpecie veri nam fallunt ſepe ſeueri:
Hoc idem preclare deſcribit Eſopus
Non ſatis eſt tutum mellitis credere verbis
Ex hoc melle ſolet peſtis amara ſequi

De corporis ⁊ aīe virtuoſis exercitijs.

pigriciā animi   totius hoīs tarditas vel trepuditas
Segniciem fugito que vite ignauia fertur
. i. nō vacat bonis artibus   ſtultitia ⁊ pigritia.
Nā cū animus languet conſumit inertia corpus
❡ Ualidis occupationum exercitijs viriliter aſſueſcas. nam ſi ſub torpenti
ocioſitate tempora tranſcas feriata. mox a languido corde riuus vitiorum
ebulliens omnem mentis humane precioſam ſubſtantiā aufert et diſꝑdet.
Exercenda eſt igitur aīa meditationibus arduis ⁊ vtilibꝰ ſapientie ſtudijs
Corpus vero impellendum virilius. nō ad languorem deſidie ſed ad opus
Nā cū animꝰ languet ꝯſumit inertia corpus ❡ Unde nouus Cato:
Segniciem linquat te non ignauia vincat
Cum mens lāgueſcit caro tunc defecta ſeneſcit
Uñ ꝑclare dicit Seneca   Labore atqꝫ ſtudio animi generoſi nu
triuntur ſegnicie vero corpora vanitatibus imbuuntur.

De animi recreacione

Ouidius. i. quod caret alterna requie durabile non eſt
Interpone tuis interdum gaudia curis.
Phūs. Reqes ⁊ ludus in vita ſunt neceſſaria portare
Ut poſſis animo quēuis ſufferre laborem

¶ Diutina laborum aſſiduitas nulla ꝗetis intercapendine recreata. vires anime potenter emollit ⁊ laboris perſeuerantiam intercludit. Miſcēda igitur eſt humanis laboribus gaudioſe conſolationis relaxatio. que tante moderationis ſtudio teneatur vt ſic medicinis vtimur nec exceſſus laſciuiā ſuperfluitatis impellat. nec defectus animum deiciat in faſtidiū ⁊ errorem.
Vt poſſis animo quemuis ſufferre laborem ¶ Unde nouus Cato.
Gaudia ſepe tuis debes adiungere cures
Sic ſufferre datur ſi quid fortune minatur

Alterius crimen non dñu dices

dominis ne memoraueris

Alterius dictum aut factum nec carpſeris vnꝗ

in dictis ⁊ factis tuis homo

Exemplo ſimile ne te derideat alter

¶ Si proprie tranſgreſſionis vitori idoneus non diſſimilator extiteris ad alieni reatus maculas iudiciū condēnantis oclos non canaberis retrorqre. Qui eñi liuoris dēte condēnaōtis forfice. vel irriſionis nota mie prior actꝰ ꝯſueuit laceſſere. crimioſe ꝯſciētie ſe fatet alienis irriſionibꝰ i poſterum impellendus Abigat ꝗ quā totꝰ a ꝯſciētie thalamis. ⁊ a lingue pruriētis impulſu. temerariū aliene culpe iuditiū ⁊ deriſionis vipera cōſcientie moribꝰ a. ter. Exemplo ſimili ne te derideat alter ¶ Unde nouus Cato.
Nullum dicentem reprendas vel facientem
Ne ſimilis riſus aliꝗ ſit reddere viſus
¶ Unde Seneca Sit viciorum fugar ipſe aliorum nec vitioſus ſcrutatator nec acerbus reprehenſor ſed ſine exprobratione correctoꝛ

Bona fortune ne expendere cures

illud legauerit in teſtamenta vltima voluntas

Quod tibi ſors dederit tabulis ſupma notato.

nō delepidādo tibi legata ille defamat

Augiendo ſerua ne ſis quem fama loquatur.

¶ Cum fortune volubilis munificentia te nouiſſime benigne fauore proſequens vberiori proſperitate repleuerit. tunc ſagaci fretus ꝯſilio largita donata cum debita moderatione diſpenſa ne prodigalitatis diluuio circūuentus deriſionis publice noteris infamia. dum proprie temeritatis iuſticia de plenilunio veneris in eclipſim dū ea que plurimis videbantur effundenda tēpibus ꝯfracta moderatōis ſtatera ſubdito ⁊ inutiliter diſpgantur.
Augenda ſerua ne ſis quē fama loquat ¶ Unde nouus Cato.
Quod ſi ſorte datum tabulis hoc queſo notatum.
Et ſernes auctum te canet fama retractum

De auaritie declinatione in ſenibus

abundant vite tue

Cum tibi diuitie ſeparant in fine ſenecte.

munera dans tenax

Munificus facito viuas non pcus amicus

Si vberes diuitiarum aceruos ſeneſcente poſſideas tunc peſſulo liberalitatis effracto. ipſa vberalitate magnifica diſtribuas ⁊ effundas. nam theſaurizare poſteris ⁊ auaricie macula ſue vite terminum denigrare cenſere abſurdum ⁊ non diſſimile ab his qui aratro ſulcant arenam. vel triticu3 ſeminãt in miricis Munific⁹ facito viuas nõ pc⁹ amicus Uñ nouus Cato
In ſenio diues dum paruo tempore viuas
Multis multa dabis nec amicis plura negabis

De cõſilio vxoris filiorũ aut famulorum.

existens tui
Utile conſiliũ dominus ne deſpice ſerui
alicui⁹ ſniam vel conſilium nõ deſpexeris
Nullius ſenſum ſi pdeſt tẽpſeris vnq̃

Diſtributoris largitas copioſa apud que3 nulla pſona⁊ regit̃ exceptio frequenter pſonis hũilibus dona ſapie largioris infundit. fugiens cathedras optimatum. Si ergo quiſpiã de ꝟnatulis vel tibi qualibet inferioritate ſubiectis ꝯſiliũ vene maturioris afferat grataanter hoc ſuſcipe ne ob audiens animo indignanti nec ꝯtra ſapiens cõſilium ꝓprie inuitaris prudentie dum alienum abijcis. qd̃ iudicat̃ reprobum atq3 nequam Si pdeſt ſenſum nullius emſeris vnq̃ Unde nouus Cato
Non ſit neglecta ſerui ſnia recta Nec ꝯtemnat̃ tibi cũ bene ꝯſiliatur.

De rerum et temporum aduerſa ꝑmutatõe

quibus cares ſc3 tibi mõ illud.
Rebus ⁊ in ſenſu ſi non eſt quot fuit ante
ſis cõtentus ⁊ patiens cum illo.
Fac viuas contentus eo quod tempora prebent

Si nouerca proſperitatis negligentia ſeu fortunati caſus euentus. tui peculij fines inuaſerint iam pauptati fedus primu3 ineuntes non ob hoc puſillanimitatis de primaris ſub ſolio. ſed conſtantie rigore ſeruato. ſufficientiam pro coniuge amplectaris. Fortune quidẽ crebra mutatio ⁊ mobilium diſtractio conſueta. viriles mentes offendere nunq̃ debent Fac viuas contentus eo quod tpa prebent Unde nouus Cato
Pauperior ſenſus non ſit turbatio ſenſus.
Sed ſis contentus vt omnia fert tibi tempus.

De diſcreto coniugio cõmittdẽo.

caue ꝓpter diuitias ⁊ bonorũ poſſeſſiones
Uxorem fuge ne ducas ſub nomine dotis
vxorem infamis ⁊ intolerabilis
Nec retinere velis ſi ceperit eſſe moleſta

Si matrimonialibus vinculis te a. iquotiens obligati delectet non poſſeſſionum copias. non diuitiarum abundantias principaliter adipiſci contendas in coniuge. ſed morũ decus virtutum inſignia. ⁊ gñis claritatẽ quã ſi cognita veritate perpenderis a morũ generoſitate degenerem. aut iracũdie ſtimulis agitatã ab eius vinculis properanter effugias etiam ſi ſummi

culminis copiarum aut claritatis attollitur honoribus. Nam talium coniugatorum nouiſſima vtriqꝫ partium ſordida ſunt ⁊ infeſta Nec retinire velis ſi ceperit eſſe moleſta. ¶ Unde nouus Cato
Non tribuet votis vxorem copula dotis
Ut diſiungaris ab ea ſi forte grauaris

Aliorum exemplo viue

Terē. hoc ſapienti eſt piculum ex aliis ſumere. qđ tibi facere licet
Multorum diſcas exemplaqꝫ facta ſequaris
et que ſequaris docet
Que fugias. vita eſt nobis aliena magiſtra

¶ Si regulata morigerationis cacumina gradatim queras aſcendere aliorum euentuū ſias ſedulus explorator. quia cū alios recordaberis ſue prudentie miniſterio in ſuis proſperitatis actibus. alios vero detrimentū ex ſuis operibus aſſecutos facili cenſura iudicium cōiecturare licebit quid agendi vtilius. aut totaliter relinquendum Noueris equidem ꝙ preſentis vite decurſus nobis mirabili varietate ſubſeruit. in qua experientia reperitur princeps ⁊ miniſtra ¶ Unde nouus Cato
Ex aliis diſcas quid agas bene quid ve remittas
Nunc ad viuendum vita eſt exemplar habendum.

Poſſe tuum non tranſcendas

.i. vires tuas examina ſupreſſus.
Quod potes id tēpta. operis ne pondere preſſus.
ſubt⁹ cadat ⁊ deficiat incompleta .i. inceptum
Succumbat labor ⁊ fruſtra temptata relinquas

¶ Si arduū aliquid te contingat aggredi. vires tuas primitus metiaris ne preſſus mole ponderis. nimia fatigatiōe ſuccumbas. aſſecutus plebis ridiculum dum abuſiua deceptione ſeductus inchoatum opus deſeris imperfectum.. Satius quidem eſt a magnis actibus deſiſtere. ꝙꝫ ꝙ inceptū temere relinquas· Succumbat labor et fruſtra temptata relinquas
¶ Unde nouus Cato.
Materias pares in viribus ſumpſeris aut res
Deficiſſe vides inimici pondere vires

De maleficiorum accuſatione

facim⁹ magnum iniuſtum tacere illud
Quod factum noſti iniuſtum. nollito ſilere.
agentes ⁊ conſentientes pari pena puniuntur
Ne videare malos imitari velle tacendo

¶ Si motus malignantium ſceleroſe factionis malicia leges publicas cōturbauerit Cuius rei taciturnitas pacis vel pluribus faciat detrimentum propalandum eſt velocius ⁊ ad aures publicas reducendū. ne forte iniuſticiā maligne reticēs iniuſticie arguaris. tanꝙ malleēs facinoribus ſilēdo tacitū prebere conſenſum ꝙꝫ malorū indignatione recepta obuiare criminibus raguendo Ne videare malos imitari velle tacendo ¶ Unū nouus Cato

Sı'michi tu credis nunq̄ȝ mala facta flebis
Nam quiſquis celat ſe conſentire reuelat.

De iudicis adiuuamine poſtulando.

qui hȝ auctoritatem interp̄tādi .i. ſi lex videaꝛ iniq̄ rebꝰ tuis ꝯtrariam
Judicis auxilium ſub iniqua lege rogato.
q̄ in vniuerſali dant .i. interp̄tētur in ꝑticulalibꝰ caſibus
Ipſe etenim leges cupiunt vt iure regantur

¶ Legalis iuris ſeueritas ꝑticulares caſus concipiens moderationem ex igit iudicantis Alioq̄n repente ve: terenꝛ in ꝑniciem. q̄ moderatōne iuſtiſſima fuerat ab initio cōſtituta Dū ergo rigorem legis accepis cōtra ꝓprie inſtitutōis calculū. tuis negocĳs inſimiliter aduerſari Ad leges declarandā ſniam patrocinū iudicis interpellas Hoc em̄ legalis inſtitutio exigit. vt interpretetꝛ benignus ⁊ eius obſcuritatis nebule nequiſſimi cenſura iudicis abſoluantur Ipſe em̄ leges cupiūt vt iure reuanꝛ ¶ Unde nouus Cato.
Judex ſis tutus ſub iniqua lege ſtatutis
Nam ſub iure regi placet omni tempore legi

De pacientia in tormentis retinenda.

propter tua demerita ſuſtinere.
Quod merito pateris. patienter ferre memento
qm̄ noſcis te culpabilē iudicante corrige
Cunq; reus tibi ſis. ipſum te iudice damna

¶ Dum iuſticie veritas criminū equitati reſpondet· nulla nouitatis intemperies aut nouitatis ſpēs exoritur. dū ⁊ rationis iudiciū ſcrupulos dubietatis amouet. ⁊ perpetrate culpe conſcientia a lata ſnia nō diſcordet. Nam vt ait Boetius Si mali ſui criminis deformitatem agnoſcerent vltro ſe preberent iudicibus puniēdos. vt ſui reatus deformitas iuſticie medicamine deleretur. Dum ergo te patriſceleris imanitas abiecto ſilentio cunctis innotuit. flagellū rigoris inflicti modeſte ſuſtineas immo impellēte ſynderesi. ⁊ conſcientia proteſtante teipſum argue ⁊ ꝯdemna Cunqȝ reus tibi ſis ipſum te iudice damna ¶ Unde nouus Cato
Omne tuum ſemper ſuffer meritum patienter
Cunqȝ reus conſtes nō te ſine crimine monſtres

De ſtudĳ cōtinuatione.

probatiſſimoꝝ ſcripta multis apta ab ineptis diſcernendo
Multa legas facito. perlectis ꝑlege multa
flores ex ſpinis. grana ex paleis. ⁊ argentum ex luto collige
Nam miranda canunt. ſed nō credenda poete

¶ Studiorum perſcrutator ſedulus. volens multiplicibus ſtudiorum vigilĳs ſapientie matris cubiculum introire. varia perquiſitionis indagine rimetur actores. ⁊ plurimorum perquierēs ſtudia. diſcretionis ventilabro a veris falſa ⁊ ab imperitis perita. firmitatis cautela diſcernat Ne ſophiſticationis verboſitate confuſus. aut equiuocationis nubilo circunductus. opinionem veritati preferat. Ut ſeductori ſ doctoris nomen

tribuat ꝛ ꝓphete. Nā mirāda canūt. ſꝫ nō credēda poete. Unū nouus Cato.
Fac multa legas ꝛ idem tu ſedulo degas
Sic vera petas varios imitare poetas.

De modeſta loquutione circa menſam

ſimul comedentes comis ꝛ facetus
Inter conuiuas. factis ſermone modeſtus
garrulus facetus reputari
Ne dicare loquar. dum vis vrbanus haberi

Inter exteriorū epulas venerāter accūbens lingue ventilabꝛū ſagaci moderatōꝛ refrenet. ne ſi paulo licentius in vba ſcu. rilitatis aut odioſe loquacitatis deflāt cōtaminationis venenum referat in actorem. qđ facile medicamine nō poterit aboleri. Ne videar e loquar dum vis vrbanus haberi
❡ Unde nouus Cato
Dū cōuiuaris caueas ne multa loquaris.
Diſcat ab vrbanus vir garrulitatis inanis

Irata coniunx non te moueat

plorantis.
Coniugis irate noli tu verba timere
parat deceptiones
Nam lachrimis ſtruit inſidias dū femina plorat

❡ Si perturbationis incendijs turbata ꝓpria vxore ebuliens voces multimode lementatōis. effundat gemitū ſingultibꝰ dilatatū. his de cauſis nullatinus virilis exacerbet ꝯſtātia aut mulieris mota fluctibꝰ agitet. Nā hoc habet ꝓpriū muliebꝛis ſexus fragilitas. ꝙ vbi abundantiori luctu preten dit tuſtitia. ampliora future deceptionis retiacula viro ſuo depromit dū vultum perfundit lachꝛimis ꝛ rorat. Nam lacrimis ſtruit inſidias duꝫ femina plorat ❡ Unde nouus Cato.
Nil tibi curet ſi ꝯiugis ira minet Femina dum plorat hoīeꝫ ſuꝑare laborat
❡ Unde Ouidius Qui harū rerū expertus erat ait
Neue puellarū lachꝛimis moueare caueto Ut flerēt oculos erudiuare ſuos

De poſſeſſionum tēperata diſpenſatione

tꝑate bonis acquiſitis prodigaliter expendendo.
Utere queſitis ſed ne videaris abuti.
inutiliter prodigaliter .i. deficit bona aliorum
Qui ſua conſumunt cū deeſt aliena ſequūtur.

Copioſe ſupellectilis ditatus bñficio. tanto regiminis ordine ꝯmiſſa tibi bñficia moderis. vt ſuperfluitas vitio. nec tenacitatis. notatus infamia. ꝑfectionis mediū valeas obtinere. Nā dum inutili ꝛ ſuꝑuacua ꝓdigalitate poſſeſſa diſtribuis. ꝛ inopie domū ingrediens. fatue ꝓdigalitatis vocabulum aſſeq̄ris. in deteriora ruiturꝰ picula Nā experiētia docēte cognouimꝰ ꝙ ab opulētia in ſterilitatē collapſi. ſubito carētes ꝓprijs i alienoꝝ appetētiā capiuntur Qui ſua ꝯſumūt cū deeſt aliena ſequūtur ❡ Unde nouus Cato.
Sic tibi ſit vſus rerum ne fiat abuſus.

Qui ſuam demergunt hi poſt extranea pergunt

De diſcreta mortis expectatione

et hec ſi iuſte vixeris. qm̄ mors peccatorum peſſima

Fac tibi preponas mortem non eſſe timendam

mors qm̄ priuat vitam. miſeriarum huius mundi

Que bona ſi non eſt, finis tamen illa malorum

¶ Mortis imperium a cuius iuriſdictōe nullus eximit. Ualida mētis conſtantia preſtolari cōtendas. q̄ ſi nihil vtilitatis hūane cōſideratē i preferat eſt tn̄ hūane vexatōis remediū ⁊ mundani caſus terminus ac laborū Que bona ſi non eſt finis tamen illa malorū ¶ Unde nouus Cato

Raro timere mori nimia formidine noli.
Mors mala nos tollit ſed ⁊ hec mala nostra reſoluit.

De vxoris conſilijs

id eſt vtilis tolerare.

Vxoris linguam ſi frugi eſt ferre memento

linguam vt frugalis audiatur

Namq; malum eſt nō poſſe pati nec velle tacere

¶ Precioſe cōfectionis aromata vaſis intercluſa fictilibus. nihil cōtinentꝫ vaſis ineptie ſibi diminuūt de valore Si ergo tue vxoris animuꝫ ſapientie balſamo redundare cognoueris. eius conſilia prudentie infirmitatis ſubnixa non memineris aſpernari. ſed tanq̄ ſugens mel ex petra. oleū de ſaxo duriſſimo. ne duplici turbulentie mordeat angario. Dum nec loqui permittitur neq; tacere. Naq; malum eſt non poſſe pati nec velle tacere.

¶ Unde nouus Cato.

Uxoris linguam ſi prodeſt cur ego ſtringā
Namq; pati neſcit ſtultus cito nec reticeſcit.

De honore parentum

non debili ſed firma charitate patrem ⁊ matrem

Dilige nō egra charos pietate parentes

ſapiens. maledictus ē a deo q̄ aſperat matrem. placere patri ſuo

Nec matrem offendas dū vis bonus eſſe parēti.

¶ Paterne veneratōis officium qd omnis legū traditio impat ⁊ idicit. multa ſedulitatis obſeruantia teneat ne te ingratitudis vipera rozē totius pietatis acerbans in foueā ſue captiuitatis includat diuine preceptōis impio violato Nec minori ſtudio genitrici tue morigerā ciuilitatē exhibeas ipſam nulla repugnantie malignitate pturbes affectu diſcolori ⁊ amēti Nec matrem offendas dum vis bonus eſſe parenti ¶ Unde nouus Cato

Eſto pius vere his ſemper qui te genuere
Non moneas patrem nec vis offendere matrem

De regularis vite inſtitutione

tutam

Securā quicūq; cupis deducere vitam.

cupis tuā vitia nocent
Nec vitiȷ̃s inherere aīm que moribus obſunt
morū documenta qꝛ decies repetita placebūt
Hec precepta tibi ſemper relegenda memento.
in ſepe relegendo decet teipſo docente
Inuenies aliquid quod te vitare magiſtro
¶ Si viciorum declinando naufragia. per amena virtutū vernantia loca planicie mētis greſſus dirigere moliaris. ſequentiuꝫ dogmatum regulas diligenter attende. per que confractis aduerſarie poteſtatis viribus arceꝫ comprehendere poteris emitentie ꝟtualis Inter hec aūt quedam prohibitiua tibi cōſtitui. que recōdere memineris in memorie regiſtro. Inuenies aliquid qđ te vitare magiſtro ¶ Unde nouus Cato.:
Corde ſub atento ponere mea verba memento
In quibus agnoſcas qui crimen linquere poſcas

De diuitiorum contemtu.

dauid. diuitie ſi affluant noli coꝛ apponere.
Deſpice diuitias ſi vis animo eſſe beatus
diuitias cum amore vlteriores ſemper ꝑpetunt
Quas qui ſuſcipiunt. mendicant ſemper auari
¶ Si mōdane feditatis velis abhorrere faſtidio Si venenate dulcedis declinare muſcipu'am. q̄ in hoc terrene inhabitatōis tugurio potēter infiſcati demū celeſtiū formas contendas. ꝛ theoreumata ſpeculari. abiecto mundane cupiditatis ambitu' oīa terrarum opum pōdera aīo victore deſpicias et ꝯculces Alioq̄n libertas aīe. artiſſimis diuitiarū ligata cōpedibus. nun q̄ꝫ ꝛ ſufficiens nullo ꝯgeſte ſupellectilis cumulo poterit ſatiari Quas qui ſuſcipiunt mendicant ſemper auari ¶ Unde nouus Cato.
Abſit ditari qui ſe vult rite beari
Diues marceſſit quanto plus copia creſcit
¶ Quod egregie docet Cicero inde officiȷ̃s
Nihil honeſtius ꝛ magnificentius eſt q̄ꝫ pecunias. ſi nō habeas contemnere ꝛ ſi habeas ad libertatem eas conferre.
Et in ꝓabilis Qui odit auariciā longi fient dies eius
Propriȷ̃s nature donariȷ̃s cōtentus viuas
neceſſaria. que ſagax eſt in prouidendo nobis
Cōmoda nature nullo tibi tempore deſint
illo bono.
Si contentus eo fueris quod tempora prebent
¶ Abiecta cupiditatis vipera que totam ſpiritualis perfectionis ſubſtantiam abȷ̃t ꝛ depaſcit ſufficientie menſura ſubſeruiens immēſis nature beneficiȷ̃s coadiuuata. oēm paupertatis abȷ̃cit leſionem. Dū em̄ attenta mēte cōſiderat q̄ꝫ paruis amminiculis nature humane fomentatur inopia. et q̄ꝫ multiplicibus creaturarum donariȷ̃s. filiȷ̃ adā ſemetipſis contenti: extra

conceſſa bñficia. nulli ſupfluꝰ poſſunt appetere neqʒ debent. Si contentus eo fueris que tempora prebent ¶ Unde nouus Cato.
Qui curaret plus quam natura rogaret
Diues ſic eſſet quod res tibi nullam deeſſet.

Que tuis cõtingũt incurijs alijs non imputes
non prudens bona tua ſed libidine ꝛ ſenſualitate
Cum ſis incautus nec rem ratione gubernas
in cauſa aduerſam
Noli fortunam que non eſt dicere cecam

¶ Si incipientie nũqꝫ obſcuratus. aut ꝓdigalitis ſuperfluo tabefactus circũſpectõe ſopita. ꝛ indiſcretõis mancipio aurigãte. inec lypſim rei familiaris inſidas paupertatis feriente baculo. aut alijs varijs impellaris caſibus euentuũ ſiniſtroꝝ. non fortune ſenientis iniuriam lingue loquacis aculeo ſtudeas accuſare. ne quod tuis demeritoꝝ ſtudijs rationaliter experiris in alterius cõmiſſum imputes. legem ſtatuens fatuã ꝛ iniquã Noli fortunam que non eſt dicere cecam ¶ Unde nouus Cato.
Si male res ſeruas ſi pardas rurſus aceruas.
Fortune feras nequeas offerre querelas

De pecuniarũ acq̃ſitõe ꝛ retentione moderata
ad ſuſtendandã familiã ꝛ ſubleuandã inopiã pulcritudinẽ denarij
Dilige denariũ ſed parce dilige formam
formã denarij ex cupiditate
Quã nemo ſanctus nec honeſtus optat habere

¶ Licet hũane legis cõſideratõe ꝑmittere. mutue cõicationis neceſſitate penſata pecuniaꝝ vſibus ad ſubleuandã familiaꝝ neceſſitatis inopiã. ſine nota criminis inſiſtamus. ipſarũ tñ ſup horret honeſtas abijcit. Per hãc habendi libidinẽ cõpellitur omne ſanctitatis collegiũ a ſue ſtatiõis terminis deterrere. Quã nemo ſanctꝰ nec honeſtus cupit habere ¶ Unde nouus Cato.
Pro ſpecie nullum ſed parce dilige nummum
Quam non optauit ſapiens nec honeſtus amauit

Ne miſer viuas cum ſis diues
loculos plenos hñs ꝓpter ſanitatem ſeruandã vel recuperandã.
Cum fueris locuples corpus curare memento
egrotus ex ſis in arca. in vſu ꝛ corporis curatione.
Eger diues habet nummũ ſed non habet illum.

¶ Si gaze vberioris donario tibi fortune benignioris concurſus applaudat fortuita naturalibus nõ ꝓponas ꝛ ſi diſcraſie naturalis inedia corporea moles languerit pecunialis ſumptus voluntariũ ꝓbeat fulſimentum. Nam farſitis marſupijs ꝛ degenti corpi negãtibus alimenta diuitiaꝝ poſſeſſio in detrimentũ poſſidentis aſcribit affuturã totius miſerie incremẽto
Cum fueris locuples corpus curare memento. ¶ Unde nouus Cato.
Cum locuples fueris corpus curare ſtudebis.
Se male cuſtodit diues quem copia perdit.

vt ſis robuſtus id eſt roboꝛes

Dum tibi preualide fuerint in coꝛpoꝛe vires.

in eſt cū illo laboꝛe ſis ſapiens foꝛtitudo ē ꝟtus regulata prudenter

Fac ſapias animo poteris ſic foꝛtis haberi

¶ Cū virili pſtātia te gratū nature n unꝰ dotauerit vt emineat inuidētiꝰ larꝫgitas donatoꝛis. hēc interdū expedit ad publice cognitionis monumēta deducere. i pceſſaꝝ viriū magnitudine expictus validis exerceri Fac ſapias aīo poteris ſic foꝛtis haberi Vn̄ ſalomō Melioꝛ eſt vir ſapiens viro foꝛti

Amicoꝛum adiutoꝛium requiras

id eſt amicis tuis aliqua triſticia vel aduerſitate.

Auxilium a notis petito ſi foꝛte laboꝛas

remediatoꝛ ꝛ ꝯſiliatoꝛ

Nec quiſquā melioꝛ medicus ꝙ̄ fidus amicus

¶ Si extreme pauptatis circūceptꝰ extermínio. aut dire pſecutōis gladio pturberis. fideliū amicoꝝ ſuffragia itrepida volūtate reqras. de amicitie certitudine rec ptur. experientiā ꝛ a deſolatōis inedia reuelatōis patrociniū habituꝛꝰ. nullꝰ ei archienes medēdis coꝛpibus ſit pſtātioꝛ. ꝙ̄ tibi eſt oī gñe obſeqoꝝ. is ꝗ legat opulat amicitia niſi fictus fuerit ꝛ ſimulatoꝛiꝰ ſiue obliquꝰ Nec qſ ꝙ̄ melioꝛ medicꝰ ꝙ̄ fidus amicus ¶ Unde nouus Cato Notes imploꝛās fili patiēdo laboꝛas Hoc iō medicꝰ dico ꝗs maioꝛ amicꝰ

Alterius moꝛtem nequaꝙ̄ cupias

tu peccās deum offendens vt areo mutus

Cum ſis ipſe nocens moꝛitur cur victima pro te.

Stultum eſt in moꝛtem alterius ſperare ſalutem.

¶ Si nr̄e fragilitatꝫ delinꝗntias. ꝛ nr̄e trāſgreſſiōis crimia ppēdamꝰ ſeueritatꝫ gladiū ꝗ alienū deſideramꝰ excidiū faciliter ſuſpēdemꝰ Nō eñ vacat a ſtoliditatis ſcrupulone ꝙ̄ crudelitas ꝗ aliene moꝛtis cupit pniciē vt augmētatū gratie pſtiat ꝛ ꝟtutē Stultū eſt in moꝛtē alterius ſperare ſalutem Quē moꝛs dānabit qualiter hunc dona beabūt Unde nouus Cato Qualiter ergo malis ſuccurrat moꝛs animalis

De fideli ſocietate

Cum tibi vel ſocium vel fidum queris amicum

Non tibi foꝛtuna eſt hominis ſed vita petenda

¶ Si ſodalitꝫ iuris amica cōtubernia. at amicitie tenacꝫ federa cū ꝗlibet hōi nā volueris copulare nō in parētele purpura. aut foꝛtuna pſperioꝛꝫ copia ſꝫ in moꝝ ſublimia affluētia. cādes tue ꝯfederatōis ſtabiles vſqꝫꝗꝗꝫ. Nō eñ foꝛtune ꝛ onarꝫs ſtabiliter amicitia pſeuerās. ſꝫ ſapiētia ꝛ ꝟtutibꝰ. quaꝝ adeptio naturalibꝰ ſupeminet ꝛ multomagis foꝛtune fallacijs pferēda N tibi foꝛtuna eſt hoīs ſed vita petēda ¶ Unde nouus Cato. Si ꝗs amicari vult ꝛ tibi ſe ſociari Nō foꝛtunatū tēptet ſꝫ in oīe beatum.

Poſſeſſiones ad vſum deducas

bonis acquiſitis quod eſt odioſum

Vtere queſitis opibus fuge nomen auari

quo ad poſſeſſionem quo ad vſum bonarum

Quod tibi diuitie proſunt ſi pauper abundas

¶ Si fortune. profuſioris beneficio portius fueris largiflue diſpenſatōis officia non recuſes. ne ſepultis opibus deteſtabile cupiditatis nomen ſubeas ⁊ turpis ignominie detrimentum. Quid em̄ pficit pmtuaria liquoris penetralia nūmiſmatibus ⁊ horrea compleri leguminibus. dū horuz poſſeſſor terra cecitatis obfuſcatus caligine. ⁊ auaricie vinculis irretitus inter copias eſurit. ⁊ ſitibundus moritur inter vndas Quid tibi diuitie proſunt ſi pauper abundas ¶ Unde nouus Cato

Fungere tn̄ lucro precendo nomen auari
Nec tibi ſit charus cenſus quem ſeruat auarus

De phama acquirenda

bonum nomen donec vixeris.

Si phamā ſeruare cupis duz viuis honeſtam.

ex toto corde imphames voluptates

Fac ſugias animo que ſunt mala gaudia vite

Phame decus magnificum. humani dignitati venerationis offerens condimentum nullis ſtudiorum exercitijs efficatius acquirit ac qūphis ſolidioribus retinetur q̄ ſpretis cenoſe voluptatis illecebris. aut contagioſe ſtoliditatis vitijs rationis aurigatus curriculo. omnem impetū proprie volūtatis abhorreas ⁊ honeſta ꝯuerſatōis ſtudia cōſecteris. ne forſan ſiniſtris cancellatus rumoribus dū alta phame faſtigia conaris aſcendere. in iphamie foueaz precipitatus incidias ⁊ inuite Fac fugias animo que ſunt mala gaudia vite ¶ Unde nouus Cato.

Omnia ſi pdas famam ſeruare memento
Qua ſemel amiſſa nun̄q̄ reuocat in vna.

De honore ſenectutis

id eſt qn̄ tu ſis ſapiens id eſt ſenem deficientem

Cum ſapias animo noli irridere ſenectam

modicus puerilis

Nam quocunq; ſene ſenſus puerilis in illo eſt.

¶ Niſi ab orbita ꝯpoſite morigeratōnis aberres annis ſenilibus ſp exhibere deferendum. ⁊ abiecto deriſionis iaculo ppenſoris reuerentie obſequijs reuerteris vt ppriū caſus tui futuri nō immemor iugo videlicet ſenectutis prebiturus caniciez. vel iuuentutis diſpēdio moriturus nec dānoſa pigrities frequēter rōnis viduata moderamine. ad idiotiā puerilitatis accedat. ⁊ tūc etiā cōia iocoſitatis ſolaria deteſtat ⁊ horret animo non tranquillo Nam quocūqz ſene ſenſus puerilis in illo eſt Unde Nouus Cato

Optatū ſenium dum venerit eſt maledictum
Cūqz ſenes faciunt puerilia tunc quoqz fiunt
In factis pueri ſtultumqz tenentur haberi

De diſcipulorũ longanimitate

paternis   tu diſcens   amore magiſtri

Verbera cũ tuleris diſcens aliqñ magiſtri

id eſt parentis precepto reuerentur obediendo

Fer patris imperium cum verbis exit in iram.

¶ Si ante vberitatis tpa pedagogo inſtructori manus prebuiſti docibiles mores gerens obidientie magiſtrali ſatis ꝯplius te paternis imperijs obtemperare ꝯuenit ⁊ quotiens iracundie feruore pater ſuccẽſus ſtomachãteo voces ediderit. offerre patiẽtẽ leuitatẽ opus eſt ne paterne reuerẽtie timore cõtemto. vitã ducas plenam ob ꝓbrijs ⁊ delirã Fer patris imperium cũ verbis exit in iram   Unde nouus Cato.

Si fers doctorem diſcendi propter amorem:
Et reprendentẽ debes tolerare parentem.

De vtilibus exercitijs peragendis

id eſt vtilitatẽ afferunt   res

Res age que poſſunt rurſus vitare memento

rebus in via morum vel ſcientiarũ   id eſt premij.

In quibus error ineſt. ⁊ ſpes incerta laboris

¶ Conſiderato vocabuli hũane mutabilitatis excurſu nõ tam fatuũ ꝙ furioſum credit. inutilib⁹ ac ſupfluis negocijs occupari. Nã ⁊ ſi multa luſtrorũ ſpacia nobis relinqret diuinitas. arduis tñ ⁊ magnificis ſtudijs iplicari deberẽt Eia igit hec exercitia deſere. illa relinq ſtudiũ que fatiga tõis plurimũ ac ſollicitudinis molẽ afferũt. ⁊ nullã ꝑtendũt ꝯfidẽtiã ſapiẽtie ac virtutis In quib⁹ error id eſt nec ſpes ẽ certa ſalutis Preclare idẽ nos monet Cicero Hoc vitiũ nobis vitãdum eſt ne memineris magnũ ſtudiũ multaꝫ qꝫ operã in res obſcuras difficiles ⁊ nõ neceſſarias conteramus.

De gratificantibus donacionibus

dare vel concedere   ſine damno   indigenti.

Quod preſtare potes gratis concede roganti

et non malis   id eſt vbi ⁊ quando

Nam recte feciſſe bonis in parte lucroſum eſt.

Si beneficientie munus gratuitum. aut aliud qðlibet liberalitatis offitiũ offerre poteris. gratũ ⁊ exorabilẽ te cohibere deſtinas ſupplicãti Si tñ merita ſupplicãtis hec exibẽt. Juſtus qdẽ petitoribus gratũ ꝑbuiſſe fauoreꝫ a recte ſapientib⁹ credit virtuoſum. Nã recte feciſſe bonis in pte lucroſum eſt

¶ Unde nouus Cato

Quod vis preſtare gratis nolito rogari.
Nam bona facta darijqꝫ donis putat eſſe lucrari

De dubietatis inquiſitione

dubiũ eſt an vtilẽ vel inutile   inquire

Quod tibi ſuſpectum cõfeſtim diſcute quid ſit

indiſcuſſa.

Nãq; ſolent primo que ſunt neglecta nocere

¶ Si in quibuſlibet deliberãdis actibus. agẽdis negocijs ſeu etiã ꝑcanten dis rõnis ſuſpẽdẽs inditiũ tibi ſcrupuli dubietatiſ immerſerit. quoz totꝰ ſi ne diſſimulatõis ꝯtinẽtia deducas ad ſcrutiniũ veritatis Experiẽtia quidẽ docẽte cognouimꝰ ꝙ ſicut inte ſtitiũ nubiloſi aeris futurarũ imbriũ ꝑdicat vberitatẽ. ſic inepte ꝑplexitatis diſſimulatio ruinoſa. in voraginẽ deſꝑatõ nis inducẽs. ⁊ cãtelã excludẽs rem dãq. ſolet efficatiꝰ mentis ꝯſtantia deter rere. Nãqz ſolẽt ꝑmo que ſunt neglecta nocere ¶ Vñ nouus Cato.
Queſtio debetur cum res ſuſpecta videtur
Namqz ſcis vere ſolent indiſcuſſa nocere.

De veneris ⁊ gula declinatione.

libidinis detestanda delectatio.
Cum te detineat veneris dãnoſa voluptas
operã dare gula
Indulgere gule noli que ventris amica eſt.

¶ Si abiectis tyrãnice frenis veneree voluptatis obſequijs ſtipẽdiarie mi litans diligẽter aſſiſtãs. nõ ſoliũ impudẽter. ſed etiã imprudenter. nec a tã te ſeruitutis ceno mẽtis aciem ſollerter aduertas. hãc medice opitulationis ſuſcipias creaturã. vt baccho ⁊ ferculis. tãto moderatõnis federe ꝯiugaris vt nullꝰ in alterutrũ ꝑſumat ciuilis belli rabiẽ inflãmare Si enĩ inſatiabili veneris abyſſo. nõ ad licitũ ſed ad libitũ ꝑcipitãter idulſeris. ꝑpoſterata ciuili tatis politia. ſenſualitatis temeritas domiciliũ rõnis obruet. que cenſetur virtutis aduerſaria ⁊ humani federis inimica Indulgere gule noli que vẽ tris amica eſt ¶ Unde nouus Cato
Quem nimiũ tãgit venus quem fortiter angit
Non tradat ventri que vult gula cuncta volenti

Deus hoĩem mirifice inſigniuit

in aĩo tuo in quibus eſt robur ⁊ inſidie feritas.
Cum tibi preponas animalia cũcta timere
propter ingenium ⁊ prudentiam
Vnũ hominem tibi precipio plus eſſe timendũ.

¶ Nature create ſapiẽtiſſimus architectus. ⁊ ſi ꝟtuales operationum ſpe ties m̃tiplici varietate diſcretas rebus creatis idi dit. dũ tauros armauit robore. elephãtes mgñitudĩe velocitate tigrides ⁊ diſcolori varietate pauo nes. hõi tñ ãplioriſ largitatiſ bñficio grãt arriſit q: ſi nõ corporis mole aut viri um robore ꝑmatũ gerit in oibꝰ arte tñ ⁊ ſapia ſingulariũ ghm. ⁊ generibꝰ ſingu loꝝ vehemẽter ꝑſidet. quẽqz oĩa viuẽtia merito ſibi ꝯſtituũt formidãdũ.
Unũ hoĩem tibi ꝑcipio plus eſſe timẽdum ¶ Unde nouus Cato.
Maximus eſt error cui ſunt aĩalia terror
Si tibi maioris non eſt homo cauſa timoris

Vires ad opus porrige

De utilitate artis ⁊ ſcientie

artem liberalem vel lucratiuam

Diſce aliquid nā cum ſubito fortuna recedit

cuius fortuna non eſt domina.

Ars remanet vitamq; hoīs nō deſerit vnq̄

¶ Humane perfectionis imaginaria perfectio. nō corporei decoris terminatur effigie. non honoris immenſitate fulcitur nō diuitiarū pondere ſtabiliter. Sed ſtudioſe laboris retenta ſollercia in hanc a recte ſapientie promouens ad terminos ſue ꝯcupiſcentie virtualis inducit. Hanc ergo continue exercitatōis periciam prouida ſedulitate ſequeris vt ſapiētie matris thalamos exercitationis laurea coronatus introeas diſcernens beſtialem ignorantie ſemitam ſordidam ⁊ iniquam. Ars remaneat vitamq; hois non deſerit vnq̄. ¶ Unde nouus Cato.

Artem ſecteris q̄uis opulentus haberis.
Ars manet ⁊ durat fortuna recedere curat.

Audi vide tace

audi vide tace ſi tu vis viuere pace

Proſpicito cuncta tacitus que quiſq; loquatur

qm̄ ex abūdantia cordis os loquitur   manifeſtat

Sermo hominū mores celat ⁊ indicat idem

¶ Circūſpectionis moderate temperies: ex minimis magna ⁊ ptibus tota ⁊ ex indiuiduis genera ꝯprehendit. Dum ergo inter quoſlibet filiorū adā te adeſſe contigerit quorum ſermonū ineptas accepta patientie cautela moderanter attende. alieni ſermonis immoderantiam prudenti diſſimulatione pretereas ne q̄nq;. vt ait Salomon. iuxta ſtultitiam tuā reſpondens fatuo. ſimilis videaris eidem. Sermo hominum mores celat ⁊ indicat idem.

¶ Unde nouus Cato

Alterius verba tacito moderamine ſerua
Uerbaq; celant mores eademq; reuelant

De exercitiorū habituatione.

illā recolendo ⁊ ad alias tendendo   id eſt bene doctus fueris.

Exerce ſtudium q̄uis perceperis artem

id eſt fac diligentiā ad artes liberales   ad artes manuales

Sic cura ingeniū ſic ⁊ manus adiuuat vſum.

¶ Si ſubtilioris vene fueris ingenio ſublimatus. ſi multis ſtudiorum exercitijs apitatus. Si demū celū vertice pulſans genoſophiſtarū numero fueris aggregatus. nō ob hoc q̄uis ex ꝓſumptōis audacia te ꝑfectū exiſtimes: aut nullius exercitatōis ſtudio indigentē vtriuſq; ne hois ꝑcipitāter in lapſū corruat qđ multis laborib⁹ ante fuit acquiſitū. Si enim manuale artificiū realis operatōis frequētatōe ꝑficit. Sic ſapientalis diſciplina lucerna crebre meditationis lucubratōe fulcit. ⁊ ꝑ negligētie pigritantis ignauia inſpirate corruit in deluſum. Sic cura ingeniū ſic ⁊ manus adiuuat vſum. ¶ Unde nonus Cato.

Senſus curando creſcat vſus operando
Sedulus artificem iuuat vſus cura legentem
Et ſtudeas plus te q̄uis ſis fructus in arte

In vite delicijs nil confidas

future mortis
Multum venturi nec cures tempora facti.
tpalem mundanam
Non metuit mortem qui ſit contemnere vitam

Si fortitudinis armatura munitus. ꝛ ꝯſtantie baſibus fueris ſtabilitus a fatalis vite timore meticuloſe ſollicitudinis intuitum diligenter aduertas. Iſta quidem inceſſabilis excuſatio humane nature aduerſaria tanq̄ꝫ tinea ſanitatis hoſpitem ſuum anxietatis poteſtas. ab initio multiplici fatigatione corrodit Ad ardua virtutum igitur ſi ſapienter aſcenderis. inter vite delitias ꝛ humane mortis anguſtias. nullam diuiſionis facies ſectionem. Si poſſedendo terrena iam celeſtis animo mundane rei voluptatem legeris. ꝛ tandem debitum mortis exolues. eo libentius exeas quo de exilio in patriam reuerteris mortem in hoc exhibens voluntariam non inuitam Non metuit mortem qui ſcit ꝯtemnere vitam.

Unde nouus Cato.

Mors iuuenes rapit atq; ſenes nulli miſerendo.
Mors equat legem rapiens cum paupere regem

De ſcientie permutatione

ſapientibus id eſt tu ipſe doctus
Diſce ſ; a doctis indoctos ipſe doceto
cōmunicāda ꝛ nō occultanda bonarum artium
Propaganda etenim eſt rerū doctrina bonarum

In quacūq; hominū verſeris frequentia. hanc eruditōis ſtudioſe regulam mente ꝛ opere proſequaris. vt ab his quos virtutum nutrix ſapientia abundantioribus ſui lactis potauit edulijs. inſatiabile deſiderium doctrine ſalutaris aſſumas Ita tamen ꝙ quicquid in huius exercitationis ſcrutinio ſiue fictione didiceris communicato labore trāſ ferre in ceteros nō poſtponas Nihil enim ad ſalutem vtilius nec bonis moribus eque ꝑtinenter accommodum. q̄ꝫ prudentie riuos aut ſapientie fluuios in ſubiecta plurima gratuita liberalitate transferre. hec eſt enim inſtitutio mentium optimarum. Propaganda etenim eſt rerum doctrina bonarum

Unde dicit Perſius

Scire etenim nihil eſt niſi te ſcire hoc ſciet alter
Si ponatur tuum loco te ſeruit ad ꝓpoſitum noſtrum.

De temperantia circa potum

nō vltra appetitum corpore ꝛ mente
Hoc bibe quod poſſis. ſi tu vis viuere ſanus
ergo abſtinentia eſt ſumma medicina exceſſus vel ebrietas.
Morbi namq; mali. cauſa eſt quecūq; voluptas.

¶ Sobrietatis menſura contentus gaſtrimergie nauſeam ⁊ ebrietatis ꝓcures diluuium q̄ putare. Poſtq̄ eñ tyrannico iure. aut verius iniuria hec peſtilentia corpus obſederit. oē ꝟtutis collegiū abijcit ⁊ ꝓpellit. nec minus corporalis motus tēperire. ad varias egritudinū paſſiōes inducit. felliti doloris aculeos ſub melle momentanee delectatiōis abſcondit. arridēs vt derideat. cōgaudens vt decipiat. q̄ſi hamū cibo opit. ⁊ melle aconito eſcas ꝯtegit acutas Morbi nāqꝫ mali cauſa ē q̄cūqꝫ voluptas Uñ nouus Cato

Sanus vt eſſe potes vinum raro quoqꝫ potes

Dat penas multas nobis optata voluptas

De cautela contrarietatis

pro laudaueris publice ꝓ probaueris

Laudari s quicunqꝫ palā quodcunqꝫ probaris

laudatum caue vituperes.

Hoc vide ne rurſus leuitatis crimine damnes.

¶ Si moralis Senece documenta dulciſona vigili meditatione perq̄ras. in laude vel vituperio humanarum perſonarum. vel actuū non excedes. vt ne quenq̄ exceſſiuis laudibus efferas qđ videt̄ adulationi ꝓximū. nec exceſſiue redargutōis pūngas aculeo. qꝫ a detractiōe maliuola non creditur alienū. Si tū quēpiam palā pluribus aliquotiēs extuleris laudibꝰ. ſeu etiam acerba momorderis inuectiua. in aſſertiōes oppoſitas nūq̄ ſermonis habena viſus fueris intorquere. ſi duplicitatis vocabulū ⁊ honeſtatis titulos ſanos manu tenere volueris ⁊ indemnes Hoc vide ne rurſus leuitatis crimine damnes ¶ Unde nouus Cato

Si quis damnabit mihi quod prius ante probauit

Talis laudator leuitatis habetur amator

Tempore felici memēto futuri aduerſi ⁊ e cōtra

proſpis ſuꝑ tuis exiſtentibus illa

Tranquillis rebus que ſunt aduerſa caueto

in aduerſitate proſperitatē econtrario

Rebus in aduerſis melius ſperare memento.

¶ Si ſocratis catonis ac diogenis actus magnificos imiteris. innixus validioris muro cōſtantie. fortune ſeuientis impetus non horreſcas. ſedquaſi tetragonus ſemꝑ cōſtitutꝰ in ſolido. nulla alteratiōis ineptia. aut ſuperuenientis aduerſitatis nubilo inexpugnabile caſtrū fortitudinis obruetur ſapiens equidē cōſtitutis in proſperis. nullo confidentie tumore ſuſtollitur dum lubricum facilitatis humane prudenter aduertit. nec repentinis inſultibus aduerſitatibus frangitur nec duce confidentia quibus extimat habiturū. ⁊ ſic a ſuo vallo ꝯſtantie nullis deterretur euentibus nulla tempeſtatis iniuria neqꝫ vento Rurſus in aduerſis melius ſperare memento.

¶ Unde nouus Cato.

Rebus tranquillis metuas aduerſa ſub illis

Rurſus in aduerſis melius ſperare ſuperſis

De ſapientie nobilitate.

.i.ne vaces turpi ocio   id eſt diligentia ⁊ ſtudio.

Diſcere ne ceſſes cura ſapientia creſcit

q̄m ars ſp̄ creſcit ⁊ vita decreſcit.

Raro datur longo prudentia temporis vſu

¶ Semitam rationis ſi introgreſſus hūane mentis in genuitatē attende:
ris nullius obſequioꝝ functōibus nullius exacte diligentie ſtipēdijs pote:
rit ad equalitatis debitū ipſius magnificētie reſpōdere Ipſa quidē natione
celeſtis. ⁊ eternis regis filia. terrenis non delectat̄ affectib⁹. ſȝ oēs ſcoreas
humane feditatis abhorrens. Iuxta Salomonis ſententiam ſue dignita:
tis ſoliū in altiſſimis ſtabiliuit. vt igit̄ eidem debito familiaritatis obſeq̄o
ſubſeruias. tue conſideratōis oculos dirigas in ſublime. nūc ſcie vernātis
florem conqueras. nunc ſapientie coruſcātis theoreumata. vt p̄cipua actu:
lis exercitationis opera habeas ⁊ ſi longo operoſe ſollicitudinis ſtudio iſta
peregeris. non illico faſtidiat ſtudiū. aut tempeſtiue deſinat ab inceptis. do
nec in premiſſis nihil agendū reperiat Nam ſapientie puteus ad tantam
menſuram profunditatis attingat φ eius infima poſſe contingere de mens
dacio cōuincitur ⁊ deluſu. Raro datur longo prudentia temporis vſu.

¶ Unde nouus Cato.

Diſcas que neſcis curando ſcientia creſcit.
Senſus ⁊ auget̄ ſi longior vſus habetur

Lauda parce vitupera parcius

nō nimiū amicū tuū   ſup illū   laudaueris

Parce laudato nā quem tu ſepe probaris

tue aduerſitatis q̄ neceſſitatis articulo probat̄ dilectio

Una dies qualis fuerit monſtrabit amicus.

¶ Dum feſſus amicitie cū quolibet hoīm te adeptuȝ putaueris nullius in
eū fermētate dilectōis incōmoda ſuſpicatus. moderatus tn̄ laudū p̄conijs
et temperata ꝓuidentie ſtatera eius laudes ꝓferas. Nō eni̅ ſeductoria plau
ſibilitatis alloquutio. nō ꝓmiſſorie voluntatis impetus amicitias faciunt
eſſe ratas. Parce q̄dē euenit vt quē cōmendatiori lingua ptuleris ⁊ cui an:
chorā cōfidentie confixeris pleniorem dū fortune neceſſitatis caſus eme:
ſerit peregrinus tibi fiat cōmutatis affectibus ⁊ obliquus. Una dies qua
lis fuerit monſtrabit amicus   ¶ Unde nouus Cato.

Nate caue dici nimiū laudatur amici
Tempus monſtrabit te quantum ⁊ amicus amabit

Neminem a quolibet diſcere velle

ne verecūdaris   illa.

Ne pudeat que neſcieris te velle doceri

ſcientia eſt de numero bonorū honorabiliū id eſt velle in tenebris ignorā:
tie errare pudor eſt

Scire aliquid laus eſt. pudor eſt nil diſcere velle

Si caliginoſis ignorantie tenebris obuolutus ſcientie radiantis lumi:
ne te viduatuȝ doleas. nullius pudoris rubore. aut cōfuſionis ignominea
terrearis quin doctores ꝯſulueris, cū ſumma ſedulitat̄ in adgine ⁊ hribus

intellectus auribus. inſtructoris ſapientis doctrinā ſuſcipias ſalutarē
Quis enī vberius ſtoliditatis pretendit infamiā q̄s ampliorem portionem
miſerie alienis premittit obtutibus q̄ ſi cecus ⁊ ceſpitans ſui itineris duca
tum obijciat. copias ingrata fronte repudiet. aut inſcitie miſeria catenatus
liberatorē reſpuēs. pertinaci aīo malit ꝑpetuis ſue cecitatis carceribus de-
tineri. Scire aliq̄d laus eſt pudor eſt nil diſcere velle Unde nouus Cato.
Ne pudeat queri qui neſciat arte doceri.
Qui ſcit laudatur qui neſcit vituperatur.

Fecundi calices quē nō fecere diſertum

id eſt in actu venereo ⁊ in potando vino eſt voluptas. ſed illam ſequuntur
lites. nam multi propter luxuriam ⁊ inebrietatem perierunt

Cum venere ⁊ bacho lis eſt coniuncta voluptas.

id ē que delectabilia ⁊ laudabilia ſunt animo accepta. i. voluptates corpis

Qd lautum eſt aīo complectere ſed fuge lites.

Nullum humane rationis vinculū reperitur euidentius aut potentius ex
peritur. q̄ fecūdis calicibus. ⁊ lenocinātis veneris ſtipēdijs militare. Mox
eſtuante flāma libidinis om̄e v̄tutis ſeminariū diſſipat. Hinc bellorum ſtra-
ges ꝓdeunt. hinc iurgiorum obprobria. hinc cōfuſio ⁊ ignominia nutritiua fe
ditatis Hec igitur animo victore conculcans mediocri parcitate contētus.
cypridis diſcipula ⁊ bacchi nauſeantem crapulā. quam nunq̄ comitatur
felicitas effugies ⁊ euites Quod lautū eſt aīo complectere ſʒ fuge lites

Unde nouus Cato.

Bacchus frigeſcit venus ſed ipſa caleſcit:
Litigium vita cum res ſit honeſta petita.

De ſimulatoribus fugiendis.

nimium humiles declinare et fugere

Dimiſſo ⁊ aīo tacitoſq; vitare memento

loco tranquillum ſine impetu id eſt profundior.

Quo flumen eſt placidū forſan latet altior vnda

Juxta cuiuſdā ſapientis ſententiā hō inter cūcta animantia eſt volupta
te varius. ⁊ affectione diuerſus. Scriptur enī teſtimonio inſcrutabile eſt
cor hominis quis cognoſcet illud. Non igitur ex ſignis exterioribus que
frequenter mendacium cōmentantur. interioris hominis ſecretiora latibu
la perpenduntur. Per facile enim eſt inter homines reperire. qui muliebri
more bleſis ⁊ fractis ſermonibus verba depromunt. ſuſpirantes frequen-
tius ⁊ ſophiſtice laudis oleum propinantes vultu applaudentes virgineo
ſed dum nocendi tempus aduenerit mordacem ſcorpionis aculeū referan-
tes Et hi quidē tanto ſunt cauendi diligentius ⁊ tota mentis induſtria ꝓ-
uidendi. quanto laqueos factionis deceptorie ſub dulci loquio cunctis for-
tius contingunt conſcientia fetida ⁊ immunda Quod flumen eſt placi-
dum forſan latet altior vnda

Unde nouus Cato

Hac vt deuites ſub falſo pectore mites:
Nec credas vndam placidam non eſſe profundam

Aliorum diſfortunijs te pacifica.

ſcȝ mala vel aduerſitas

Cum tibi diſpliceat rerum fortuna tuarum.

hoīs   cōſidera hoīe   infortunio   ignobilior

Alterius ſpecta quo ſis diſcrimine peior

¶ Cum ſolita fortune rabies: ac toruis cōſpectans oculis in pſona ſeu peculio inſperatū deferat nocumentū. nō ob hoc illius mentis conſtantia in abyſſum deſolatōis incidat. ſed fortune melioris gratulatione retenta. vberioris euentus ꝑſagiat incrementum Et vt proprie incōmoditatis diſpēdia moderantius ſuſtineat alieni caſus miſerabilitate penſata ſue cognitionis oculis diligenter obijciat peſtiferos proximora caſualitatis euentus. et ſic ex alienis periculis effectus cautior. propria paruipendat diſcrimina. cuȝ in fortuite conflictionis acie. magnus proximorum numerus equalis tibi fuerit ſiue maior Alterius ſpecta quo ſis diſcrimine peior

¶ Unde nouus Cato

Non contriſtaris ſi rerum damna ſequaris.
Qui omnia peius habent videas te iure ſequuntur

Tutiora ſemper eligito

id eſt opus aggredere ꝓ viribus tuis. id eſt nauigare circa littus.

Quod potes id tempta nā littus carpere remis

ſecurius   id eſt nauis   extendere   ꝓfundum

Tutius eſt multum. ꝙ͂ velū tendere in altum.

¶ Hec duo eandem habent ſententiam. cum illis ſuprapoſitis. Quod potes id tempta operis ne pondere preſſus. ſuccūbat labor ⁊c. Niſi ꝙ id hoc in loco Cato noſter per metaphorā de naue orabat. Nauis enim ab ierperto ſecurius circa littus remis ducitur ꝙ͂ velo ventis data. in alto mari periclitetur Nemo igitur materias agendas ſupra vires aſſumat. quas ſua ꝓhibente ignorātia debito fine terminare non poſſet Hoc idem preclare dicit Horatius Sumite materiam veſtris qui ſcribitis equam, Uiribus ⁊ verſate diu quid ferre recuſent Quid valent humeri ⁊c.

¶ Unde nouus Cato:

Illud tentabis quod tu te poſſe putabis.
Tutius eſſe potam ſuper equoris addere terram

Contra virtuoſos non inſultes

probum ⁊ honeſtum   litigari   malicioſe

Contra hoīem iuſtum noli contendere praue

qꝛ iniurias iniuſte illatas vindicat.

Semper enī deus iniuſtas vlciſcitur iras

¶ Cum in rebus creatis multiplicibꝰ reſultet veſtigium creatoris. Iuxta apoſtolū Inuiſibilia dei a creaturarū ſpecie cognoſcantur. In nullo tamen euidentius agnoſcitur. clarius attenditur aut manifeſtius ſpeculatur. bonitas creatoris ꝙ͂ in viro polymito iuſticia. ⁊ virtutum ſchematibus odornato. Huiꝰ cōtuberniū vir ſapiēs oībꝰ ꝑponet diuitijs gratiſſime familiaritatis

obſequio cõmunicato Cõtra bone effrenate lingue ꝓcacitas. iurgioꝝ vene
na non euomat. cachinnos irriſionis non miſerat contumeliarū. non ex-
cutiat tẽpeſtates Talium enim qui conuerſatione diuini ſunt et vite clari-
tate celeſtes tanq̃ iniurias proprias omnipotentis diſtricta ſeueritate. co
ercet inferẽs penas multiplices atqȝ miras Nam deus iniuſtas ſemper
vlciſcitur iras ¶ Unde nouus Cato,
Multum deliras ſi iuſto porrigis iras
Iram non iuſtam dominus non mittit inultam

De longanimitate in aduerſis.

id eſt damnū ex periculo maris qñ dona ꝓijciunt in mari
Eſt iactura grauis que ſunt amittere damnis.
ſcȝ pdere ſua pro amico vel pro republica vel pro ſalutatõe vite
Sunt quedã que ferre decet patienter amicum

¶ Licet multiplici incõmoditatis diſcrimini hūana ꝓpago ſubiaceat. et
ſcdm vtrūqȝ hoiem frequentius ac multipliciter affligat. ſpeciali tñ prero-
gatiua moleſtie ꝯturbat acerbiꝰ ꝛ vehementius anxiat. dū amici fidelis ex
perit apocopã Cuius dãni ꝑnicĩ nullo ꝑt iteratõis bñficio reparare. In
qua tñ diſſolutõis moleſtia ſic lõganimitate fungendum eſt. ſic animis vi-
rilibus inſiſtendū. vt lõgeua doloris amaritudo nõ mordeat ſup his. q̃ in-
cidit naturalis cõditio ꝛ diuine legis ſeries cenſuit adimpleri quod quidē
non immerito cenſeretur temerarium ꝛ iniquū Sunt quedam que ferre li-
cet patienter amicum ¶ Unde nouus Cato,
Non eſt cauſa leuis damnoſe amittere queuis
Quedam putabis patienter quiſquis amabis

De prolixiate vite tue nõ confidas

multos annos ſpondere
Tempora longa tue noli promittere vite
ad quemcunqȝ locum vadis
Quocūqȝ egrederis ſeq̄tur mors corpꝰ vnq̃

¶ Mortalium cunctis nota conditio ignare perſeuerantie. impermanen-
tie lubrico conſtituta. longe a ſapientie foribus exulatꝰ ꝛ in ſtoliditatis ſub-
urbio collocatur. ſi longeuitatis inducias ſibi ad proprie voluntatis obſe-
quia cõmentetur acceptas. ꝛ hac fretus fiducia virtuoſa negligens. ac viti
oſis inherens. per agrum inſolentie iuuenilis excurrat. Docet quidem na
tura ꝛ inſtruit experientia ꝙ dū plures future proſperitatis annos. falſifra
ga calculatione nobis ꝓmittimus. conceſſos dies ad penitentiam in paſſi-
onum deſiderijs peragentes. exemplo tanq̃ nocturnus fur ſui corporis do
mum perfodiens ſuperuenit interitus. diuine exacerbationis iudiciū con-
comitans aſperū ꝛ inuite. Tempora longa tue noli promittere vite
¶ Unde nouus Cato.
Non tibi confidas vt longo tempore viues
Nam quicunqȝ ſapit mors poſt veſtigia vadit.
¶ Unde quidam.
Preterit iſte dies neſcitur origo ſecundi.
An labor an requies ſic tranſit gloria mundi

De cultu diuino

deuotis opibus id eſt reconſilia te deo pmitte
Thure deum placa vitulum ſine creſcat aratro
id eſt deus non placatur per imolationem animalium occiſorum
Non credas placare deum dū cede litatur

¶ Latrialis reuerentie diuine maieſtati prebitur⁹ honorem nō in victimarum hoſtijs aut vitulorū ſanguine vel bircorꝝ. omnipotentis iniuriā pacificatā exiſtimes. quā reuerentialis hūilitas ⁊ contriti cordis oblatio. orōnis legatione pmiſſa ſufficienter emollit: Nā ⁊ ſi lege moyſaica ſacrificiorū libamina ⁊ varie exterioris ſatiſfactionis myſteria. viſa fuerint impari ⁊ figura tū contingebāt illis. ⁊ myſtice interptationis preſtolabantur auxilium. q̄ omnia lex gratie plenius exhibet ⁊ effatur. Non credas placare deum dum cede litatur ¶ Unde nouus Cato.

Uictima ſeruetur domino thus ſacrificetur.
Nunq̄ꝫ placatur dominus nec cede litatur

De longanimitate in fortunis

p tpe ⁊ loco tu hoi fortunato homini
Cede loco leſus fortune cede potenti
inferre damnū inferre cōmodum
Ledere qui potuit aliqn̄ prodeſſe valebit

¶ Si multimode perturbatiōis furijs agitatus ⁊ ſiniſtriā fortune ſeuioris exptus. nō ob hoc impatientie gladiū infortune cōtumeliāꝫ violenter inflectas. quā nullus mortalium niſi longanimitatis ac patientie cōſtantia potuit moderare Sed dū ſeuientis iracūdie vehemēs impet⁹ in ceci numinis maieſtatē impulerit tantis colliſus durictijs proprie artis deliramenta conſequitur ſue ſtoliditatis gladio repcuſſus Speret ergo qui metuit confidat qui leditur. qui opprimitur non deſpere. quia quibus fortuna auſterioris euentus preſentauit initia. mutabilitatis non immemor ex inſperato fines proſperos exhibebit. Ledere qui potuit aliquando prodeſſe valebit.
¶ Unde nouus Cato

Non vlciſceris tu quamuis leſus haberis.
Qui ledit temere poterit quandoqꝫ valere.

Teipſum corrige de peccatis

deliqueris pro tali peccato. poſtea.
Cum quid peccaris teipſum caſtiga ſubinde
pro dolores ⁊ penas pena infirmitatis tue
Vulnera dum ſanas dolor eſt medicina doloris

¶ Si fragilitatis humane ꝓpellente laſciuia. in foueā cuiuſlibet vitiorꝫ incideris. nō more aſpidis ſurde pollicē medicātis abijtias aut diutina obſtinatione iaceas. in tuo ſterquilinio feditatis. immo magis mētales oculos ad lumē ſupne cognitionis erigens ⁊ in teipſum vltor iuſtiſſimus ꝯgruo ſeueritatis mendicamine mederi noueris. tui veritus leſionē ſicut enī aſperū plano retonditur, ⁊ ꝯtraria ꝓpelluntur cōtrarijs, ſic ꝓprie delectatiōis ma

tula ſatiſfactionis acerbitate compeſſimur. ꝛ pena laboris Uulnera dum ſanas dolor eſt medicina doloris ¶¶ Unde nouus Cato

Ut corpus redimas ferrum patiaris ꝛ ignem

¶ Unde etiam Eſopus.

Ferre minora volo ne grauiora feram:

De antique amicitie conſeruatione

pro damnabis.

Damneris nunq̃ꝫ poſt longum tempus amicuꝫ.

id eſt primas cõſiderationes amoris

Mutantem mores ſed pignora prima memento

¶ Quotiens in te amicitie federa amico ſe habente deterius. erga te ſenſeris claudicare. moderata facilitate ſuſtineas nec in eũ ſubite mutatõis impulſu nouellas diſſentiõis q̃rimonias. aut ſiniſtri rumoris molimia niſus fueris ꝓpellere Que enĩ dementior opinio aut ſophiſticate rõnis maior abuſus. q̃ꝫ alterius macula voluntarie inquinari. ꝛ fidem reuocare preſtitam moderationis iuditio non retento Mutantem mores ſed pignora prima memento ¶ Unde nouus Cato

Nihil turpius q̃ꝫ cum illo bellũ gerere. cum quo familiariter vixiſti

De humilitate in officijs cuſtodienda

laudabilior ad quod aſſumptus es magis dilectus hominibus

Gratior offitio quo ſis mage charior eſto

id eſt merearis habet nomen id eſt inutilis ad officium

Nec nomen ſubeas quod dicitur officiperdi.

¶ Hanc prudentie regulã cordis auribus retinere contendas. nec ab ipſa quouis prepedicte negocio ſtudias reſilire. ſi ad q̃uis publica officioꝝ miniſteria deputatus fueris. ſupbie tumeſcentis abiecto rigore ꝛ indebite dominatõis impio relegato. ſic in ſemita moderatõis incedas vt nullius ſtomachantis indignatõis tue vitioſitatis merito. ad iniurias prouoceris. ne cõmiſſum tibi miniſteriũ violenter cogaris abijcere. in tui nominis iniuriaꝫ. non ſine imphamie nomine ꝛ moleſte Gratior offitio quo ſcis mage charior eſto. ¶ Unde nouus Cato.

Officij gratus ſias vt ſis adamatus Supra te dici ne q̃at officiperdi.

De ſuſpitione precauenda

id eſt imphamis vel de alio ſuſpitionem habens

Suſpectus caueas ne ſis miſer omnibus horis

actiue ꝛ paſſiue.

Nam timidis ꝛ ſuſpectis aptiſſima mors eſt

¶ Uir optimus ſincere cõſcientie debriatus animo. non faciliter ad ſuſpitionis incõmoda aut ſiniſtre opinionis interptendas verſutias inclinat Nam pfecte cõſcientie hec pprietas veritatis teſtimonio. ſibimet iudicium per hibet. ſic alioꝝ diiudicare reatus. ꝛ culpandis criminibus inciſtere cenſet indignum. Hoc ſiquidem eſt veracis iudicij ſignũ pcipuũ. q ſicut põderans propriꝫ vitioſitatis demeritis in iudicando ſubſiſtit. ſic non faciliter alioꝝ

demerito que eſtimatimatiõe mouetur. nec pro certis dubia recipit ꝛ admit
tit. nã hec impertinẽtis nature condicio ꝛ peſſima ſors eſt. Nam timidis ꝛ
ſuſpectis aptiſſima mortis eſt ¶ Unde nouus Cato.

Suſpectus ſemper non eſt miſer ille libenter.
Nam mors nota quidem ſuſpicio conſtat eidem

De miſeratione circa ſeruos habenda

ad labores loco beſtiarũ inutilitatẽ tuam
Dũ fueris ꝓprios ſeruos mercatus in vſum.
non beſtias ſeruos tuos
Si famulos dicas hoĩes tamen eſſe memento

¶ Jure gentiũ quondam ſeruitus introducta. magnã diffidentiã moribus
et diſcrepantiã in hũanis actibus induxit Cũ ſiquidem ab initio nata hoim
ꝯditio vniformis originis emanatiõe ꝓdiderit mirande nouitatis preſagio
actũ eſt. vt vnus libertate polleat, alius vero iugo emptitio ſit addictus Si
cõtingat igitur huiuſmodi manciplorum famulatu potiri ſue ꝯditõis miſe
riam benigno fauore ꝓſequere. ꝛ debito ipſorum famulatus officio ꝯtẽtus
nimie ſeueritatis aculeũ nõ apponas. memoriter retinẽs. ꝙ nos in ſingu:
li in mũdane ciuitatis area ſub eodem principe vario agone cõtendimus
eiuſdem patris familias ſerui ſumus. q̇ ſingulas actuũ ac cogitationuȝ no:
ſtrarum differẽtias de ſupernis incipit retributurus penam. vel pmiuȝ cũ
ſibi gratum fuerit in momento Si famulos dicas hoĩes tamẽ eſſe memẽto
¶ Unde nouus Cato.

Cum ſis mercatus famulos ſeruoſqȝ lucratus
Sunt homines iſti precioſi quos habuiſti

Ad fortune dona cito manus extende.

capienda eſt oportunitas incipiendi aliquod opus
Quam primum capienda tibi eſt occaſio prima
occaſionẽ iteratã id eſt quam negligentiã ꝑdidiſti.
Ne rurſus queras que iã neglexeris ante

¶ Si humanorum euentuum ſedulus explorator. ſi fortune mutabilitatis
fueris indagator. hac conſultiſſime deliberationis regulam nõ abiicias. vt
quotiens te grate proſperitatis ſerenus fauor impegerit. elato animo non
recuſes memor illius Horati). Tu quamcũqȝ deus tibi fortunauerit ho:
ram Grate ſume manu. nec dulcia differ in anum. Qui eñi proprie innixus
prudentie preſentia negligens. a poſterioribus inchoans inſtantis fortu:
ne ſtipendia ſeducto corde repudiat. iuſte talionis annis homo priuatꝰ iſte
Ne rurſus queras que iam neglexeris ante
¶ Unde nouus Cato.

Quam cito res datur occaſio prima petatur
Neqȝ recorderis que negleriſſe videris

De diuina correctione malorum

ſubitanea qui videntur mali
Morte repentina noli gaudere malorum

.i.iuſti quandoqꝫ ſubita morte

Felices obeunt quorum ſine crimine vita eſt

¶ Diuine ſeueritatis iudicium. ecentro diuinitatis prodiens. multifarie multiſqꝫ modis ſecundum culparum exigentiam corripit criminoſos. duꝫ alios quidem pia miſeratione ſuſtinet. vt patientia diuine bonitatis allecti reſipiſcant a criminibus tandem penitentie fructuꝫ adepturi alios vere diſtricte ſeueritatis pungit aculeo diun aut repentini interitus animaduerſione precellit. aut varijs tribulationum penuriis arceantur. diuine ſatiſfiat iuſticie ⁊ cunctis cernentibus tranſeat in exemplum. Et eorum nihilominus conſummatione terribili nullius iucunditatis meridies tuis opplaudat affectibus. cum nonnunꝙ iuſtis ac bene meritis conformis interitus prebeatur ſed potius diuinorum iudicioruꝫ profunditate preteritis. affectus fraterne compoſitionis exhibe. ⁊ ad miſerandi refugiuꝫ te iudica Felices obeunt quorum ſine crimine vita eſt

¶ Unde nouus Cato.

Ad ſubitam mortem prauos veniſſe quid optem
Cecidit iniuſtus nec non ſine crimine iuſtus

De cōiuge nō facile ſumas mali ſuſpicium.

et non habes bona id eſt ꝙ ipſa ſit ſuſpecta

Cū tibi ſit couiunx. nec res nec phama laborat

vitare debes mali ſuſpicium de nomine vxoris tue;

Vitandum ducas inimicum nomen amici

¶ Inter ea que in conuictu hominuꝫ deducuntur nihil attentatur facilius nihil frequentius cancellatur. ꝙ iuuenis mulieris intuitus. que niſi artiſſima diſtrictionis cautela. ⁊ verecunde circumſpectionis induſtria. modeſte prouideat ignominiam imphamie non euadet. Si ergo vxoris expertus amplexus. coniugem tuam odioſis ſenſeris ritulari rumoribus non illico repentine crudelitatis ſpirituꝫ prebeas referenti quia vt in plurimum muliebris ſexus fragilitas. plus in hac parte laborat imphamia ꝙ delicto. nec in quenꝙ de amicorum numero funem dilectionis abrumpens crimē tam nefarie operationis imponas perpetue hoſtilitatis molimine concitato. non enim eſt credendum omni ſpiritui Et ſatius eſt friuole eſtimationis iniurias abijcere. ꝙ ab ipſarum credulitate deuinci. Vitandam ducas inimicum nomen amici.

¶ Unde nouus Cato

Cum labor incombat qui rem phamambꝫ remittit
Iunctus ad vxorem illius vitabis amorem

Quod a ſtudijs non ē deſiſtendum

per laborem ſcire ⁊ intelligere

Cum tibi contigerit ſtudio cognoſcere multa

adhuc vitabis plus

Fac diſcas multa vita nil diſcere velle.

¶ Doctrine ſapientalis fores ingrediens. non facili perſcrutationis induſtria ꝓtereris. nec te in cognitōe veritatis. donec exiſtimes nihil tibi remaneat attingendū Memineris nāqʒ ꝙ tanta eſt ſcientie longitudo. latitudo. ſublimitas ⁊ ꝓfunditas. attingens a fine vſqʒ ad finem fortiter. ꝙ ſi ꝗ̄ſpiaʒ mortaliū ingenij viuacitate polleret. ſtudioꝝ exercitio luſtra pagēs nō ſufficeret ad abyſſum adepte ſcientie penetrare. quinnimo cum cōſummauerit homo tunc incipit. ⁊ qui molem gigantine quantitatis aſcendere gloriatur in pigmee humilitatis atomum relegatur. ⁊ quāto plura officio cōtinue ſedulitatis apprehenderit. eo noue inquiſitōis themata reperiet que intellectualis eſuries nūq̄ʒ poterit cohibere: Hac diſcas multa vita nil diſcere velle. ¶ Unde nonus Cato.

Nemo ſit oblitus cum fuerit valde peritus
Quod plus addiſcat nec diſcere queſo fatiſcat

Huius operis landabilis concluſio

planis ſermonibus

Miraris nudis verbis me ſcribere verſus.
longa ſolent ſperni gaudent breuitate moderni ſuꝑ me verſus.
Hoc breuitas ſenſus fecit coninngere binos

¶ O tu quiſquis opuſculi preſentis ſeriē decurſurus. auditor beniuolus aduenisti. non ieiuni ſermonis maciē ſed adipem ſententie fecūdioris attēdas ⁊ ſcriptū recolas. ſimplicitatē fore filiā veritatis Ob hoc eñ nude locutionis pauperiem breuitati cōnexuit. vt a pluribus cognito amplioris fructificatōis palmites procrearet Non igitur in actorem liuoris tractus aculeo dente correctionis inſanias ſed potius beneficij non ingratus. ad exhibit a donaria diſcretionis oculos adhibeas colūbinos. Hoc breuitas ſenſus fecit coniungere binos ¶ Unde nouus Cato

Nunq̄ʒ mireris ſi nudum carmen haberis.
Mens paupertina coniunxit carmina bina

¶ Hic finem aſpice Catonis viri moraliſſimi ⁊ in via morū ſane grauiſſimi Cum cōmēto fratris Roberti de Euromodio monachi Clareuallis. tā verborū ornatu limato. q̄ʒ ſententiarū grauitate preclaro vt ex Iouis cerebro videatur emanatū.

¶ Impreſſum Antwerpie ꝑ me Godefridū bac.